

JAGT PÅ VANDFUGLE I SKJERN ENGE 2002-2019

Jagtudøvelse, jagtudbytte og holdninger til jagtordninger

Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 374

2020

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

JAGT PÅ VANDFUGLE I SKJERN ENGE 2002-2019

Jagtudøvelse, jagtudbytte og holdninger til jagtordninger

Videnskabelig rapport fra DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi

nr. 374

2020

Thomas Bregnballe
Christian Kristensen
Jacob Sterup
Jens Peder Hounisen
Thomas Kjær Christensen

Aarhus Universitet, Institut for Bioscience

AARHUS
UNIVERSITET

DCE – NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Datablad

Serietitel og nummer:	Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 374
Titel:	Jagt på vandfugle i Skjern Enge 2002-2019
Undertitel:	Jagtudøvelse, jagtudbytte og holdninger til jagtordninger
Forfattere:	Thomas Bregnballe, Christian Kristensen, Jacob Sterup, Jens Peder Hounisen & Thomas Kjær Christensen
Institution:	Aarhus Universitet, Institut for Bioscience
Udgiver:	Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi ©
URL:	http://dce.au.dk
Udgivelsesår:	April 2020
Redaktion afsluttet:	April 2020
Faglig kommentering:	Niels Kanstrup
Kvalitetssikring, DCE:	Jesper R. Fredshavn
Finansiel støtte:	15. Juni Fonden, Ringkøbing-Skjern Kommune, Naturstyrelsen Blåvandshuk
Bedes citeret:	Bregnballe, T, Kristensen, C., Sterup, J., Hounisen, J.P. & Christensen, T.K. 2020. Jagt på vandfugle i Skjern Enge 2002-2019. Jagtudøvelse, jagtudbytte og holdninger til jagtordninger. Aarhus Universitet, DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, 56 s. - Videnskabelig rapport nr. 374 http://dce2.au.dk/pub/SR374.pdf
	Gengivelse tilladt med tydelig kildeangivelse
Sammenfatning:	Siden naturgenopretningen af Skjern Å blev afsluttet i 2002, har 150 jægere årligt kunnet udøve jagt i tre jagtområder i Skjern Enge dækkende knap halvdelen af de statsejede arealer. Omkring 2.000-2.500 vandfugle, især svømmecænder, er årligt blevet nedlagt. Jægerne var tilfredse med, at man i 2007 skiftede fra en ordning med jagt 3 dage i træk efterfulgt af 2½ uges pause til en ordning med jagt én gang om ugen efterfulgt af en pause på kun en uge. Med den nye ordning blev jagtstart i det bedste af de tre jagtområder imidlertid også udskudt med en måned, og det betød forringede jagtmuligheder, hvilket bl.a. afspejlede sig i en nedgang i udbyttet af gråcænder. Hen over de ind til videre 18 år, som ordningerne for jagt har fungeret, steg udbyttet for gæs, pibeand, spidsand og skeand. Det konkluderes, at Skjern Å-lovens målsætning er indfriet mht. at sikre lokale jægere muligheder for at drive jagt på cænder og gæs i dele af det naturgenoprettede vådområde.
Emneord:	Jagt, jagtordninger, gæs, skud, udbytte, vandfugle, svømmecænder, vingeindsamling
Layout:	Grafisk Værksted, AU Silkeborg
Foto forside:	Jægere på vej til jagt i Jagtområde Vest. Foto: Christian Kristensen.
ISBN:	978-87-7156-485-3
ISSN (elektronisk):	2244-999X
Sideantal:	56
Internetversion:	Rapporten er tilgængelig i elektronisk format (pdf) som http://dce2.au.dk/pub/SR374.pdf

Indhold

Forord	5
Sammenfatning	6
Summary	10
1 Indledning	13
1.1 Baggrund	13
1.2 Formål	14
2 Områder, administration og jagtordninger	16
2.1 Skjern Enge	16
2.2 De tre jagtområder	16
2.3 Administration	17
2.4 Jagtordninger	18
2.5 Regler for og udøvelse af jagt på privatejede arealer	20
3 Udøvelsen af jagt	21
3.1 Indledning	21
3.2 Materialer og metoder	21
3.3 Resultater	21
3.4 Diskussion	24
4 Jagtudbytte	26
4.1 Indledning	26
4.2 Materialer og metoder	26
4.3 Resultater	28
4.4 Diskussion	44
5 Jægerne vurdering af ordningerne	48
5.1 Indledning	48
5.2 Materiale og metoder	48
5.3 Resultater	48
5.4 Diskussion	53
6 Konklusioner	54
7 Referencer	55

Forord

Denne rapport omhandler den jagt, der er blevet udøvet på statens arealer i Skjern Enge, siden naturgenopretningen blev afsluttet i 2002. I rapporten fremlægges oplysninger om jagtens udøvelse, udbyttet af vandfugle og jægerens syn på de to forskellige ordninger, der indtil videre har været gældende for jagten.

Arbejdet med at samle data og viden om udøvelsen af jagt og om jagtudbyttet har været mulig, fordi en række institutioner og personer sammen har bidraget. Miljøstyrelsen (dengang Naturstyrelsen) sikrede finansiering af de registreringer, som DCE – National Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet (dengang Danmarks Miljøundersøgelser) foretog under flere af jagterne i Skjern Enge i efterårene 2002-2004. Dette skete i forbindelse med overvågningen af naturgenopretningens virkning og ønsket om at tilvejebringe et videngrundlag forud for en revision af bekendtgørelsen for bl.a. jagt og færdsel i Skjern Enge (se Andersen m.fl. 2005, Bregnballe m.fl. 2005b, Miljø- og Energiministeriet 2001, 2006). Efter 2004 valgte DCE selv at videreføre registreringer af jagtudøvelsen, fuglenes antal og fuglenes reaktioner på jagten (se Bregnballe m.fl. 2014, 2018).

Gennem alle jagtsæsonerne har Skjern Ådalens Jægersammenslutning samlet oplysninger om de enkelte jægers udbytte, og de har i forbindelse med DCE's projekt motiveret jægerne til at indlevere vingerne fra de vandfugle, de nedlagde.

Viden om vandfuglenes brug af Skjern Enge og om udviklingen i vandfuglenes antal gennem årene 2002-2011 blev præsenteret i Bregnballe m.fl. (2014). I en anden rapport (Bregnballe m.fl. 2018) blev effekterne af de to jagtordninger på vandfuglene i den vestlige del af Skjern Enge belyst.

Vi takker Skjern Ådalens Jægersammenslutning for et velfungerende samarbejde og for effektiv kommunikation gennem alle årene. En særlig tak til Peter Nissen, Hans J. Dahl og Ole L. Pedersen fra jægersammenslutningen.

Naturstyrelsen Blåvandshuk takkes for praktisk hjælp samt for udlån af Naturcenter Skjern Enge i forbindelse med gennemførelsen af Christians speciale i efteråret 2009.

Anthony D. Fox takkes for hjælp med det engelske summary og Thomas Rejsehus Jensen takkes for korrekturlæsning af rapporten. Niels Dahlin Lisborg takkes for at have stillet et af sine fotos til rådighed.

Tak til Ringkøbing-Skjern Kommune, 15. Juni Fonden og Naturstyrelsen Blåvandshuk for den økonomiske støtte de har ydet til bearbejdningen af data.

Naturstyrelsen Blåvandshuk og Miljøstyrelsen har ikke haft kommentarer til rapporten.

Sammenfatning

Baggrund og formål. Før naturgenopretningen af Skjern Å udgjorde markerne og engene omkring åen et værdsat jagtområde for mange af de lokale jægere. Dette forsøgte man at tage hensyn til under planlægningen af offentlighedens adgang til de vådområder, der blev skabt i Skjern Enge. Siden naturgenopretningen har bl.a. jagt kunnet udøves på knap halvdelen af statens arealer inden for Skjern Å projektområde.

I forbindelse med planlægningen af en jagtordning i Skjern Enge, har Naturstyrelsen på statens vegne afvejet de rekreative hensyn over for hensynet til bl.a. fuglelivet. Valget af ordning har været drøftet med lokale jagtforeninger og med den brugergruppe, der er knyttet til naturgenopretningsprojektet. Siden 2002 er ordningen for jagt blevet revideret en enkelt gang, og bl.a. i relation til sådanne revisioner er der behov for at have konkret viden om jagtens udøvelse, om jagtudbyttet og om jagtens effekter på fuglenes brug af Skjern Enge.

Nærværende rapport er primært udarbejdet med henblik på

- at beskrive de to jagtordninger, der har været gældende i Skjern Enge,
- at fremlægge oplysninger om hvornår og hvor mange skud, der er afgivet under jagterne,
- at belyse udviklingen i jægernes udbytte og opgøre, hvornår i løbet af sæsonen de enkelte arter blev nedlagt,
- at afklare om ændringen i jagtordning fik konsekvenser for jagtudbyttet,
- at belyse jægernes oplevelser af fordele og ulemper ved de to ordninger.

Områder og organisering. Naturstyrelsen har tilladt jagt på i alt 890 ha, svarende til 44 % af de statsejede arealer i Skjern Å projektområde. Dette område har været inddelt i tre jagtområder.

Skjern Ådalens Jægersammenslutning har på vegne af 13 lokale jagtforeninger årligt stået for salg af 120 jagtkort, og Naturstyrelsen har selv disponeret over 30 jagtkort, hvoraf 5 kort har været reserveret til gæstekort. Jægerne blev inddelt i tre hold, således at hvert hold udgjordes af op til 50 jægere. Forud for hver jagtsæson blev datoerne for jagterne fastlagt, og det blev planlagt på hvilke datoer, de enkelte jagthold kunne udøve jagt i hvert af de tre jagtområder.

Reglerne for jagt. Følgende har været gældende for begge de afprøvede jagtordninger: a) jagtsæsonen strakte sig fra 1. september til og med 31. december, dog til 31. januar siden 2014/15, b) på torsdage og fredage måtte skud afgives i tidsrummet fra 1½ time før solnedgang til 1½ time efter solnedgang, c) på lørdage måtte jægerne afgive skud i tidsrummet fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solopgang, d) hver jæger måtte medbringe op til 5 lokkeænder og et sløringsnet.

Følgende regler har været gældende for den tidligere henholdsvis den nuværende jagtordning:

Den tidligere jagtordning (2002-2006). Inden for hvert af de tre jagtområder blev jagt udøvet tre dage i træk: torsdag aften, fredag aften og lørdag morgen. Herefter var der fred i 2½ uge. I de tre jagtområder lå ugerne med jagt forskudt

med én uge, således at der i alle uger gennem efteråret var jagt over tre dage i ét af de tre jagtområder.

Den nuværende jagtordning (siden 2007). Inden for det enkelte jagtområde udøves jagt på én enkelt dag, hvorefter der holdes pause i en uge. Fra uge til uge skifter det mht., om jagten afholdes som en aftenjagt torsdag, en aftenjagt fredag eller som en morgenjagt lørdag. På dagene med jagt bliver der kun udøvet jagt i ét af de tre jagtområder. Inden for en uge har ét jagthold eksempelvis mulighed for at udøve jagt i Jagtområde Vest torsdag aften, mens et andet jagthold har mulighed for at udøve jagt i Jagtområde Midt fredag aften, og et tredje jagthold har mulighed for at udøve jagt i Jagtområde Øst lørdag morgen.

Ved overgangen fra den tidligere til den nuværende jagtordning mistede jægerne muligheden for at gå på jagt i Jagtområde Vest i september. Desuden blev en mindre kile i den nordvestligste del af Jagtområde Vest udtaget, hvilket reducerede udbuddet af siddepladser for jægerne. Baggrunden for ændringerne var, at undersøgelser i 2002-2004 havde sandsynliggjort, at justeringerne ville nedbringe jagtens forstyrrende effekter af områdets vandfugle.

Udøvelsen af jagt. Under jagterne sad jægerne forholdsvis spredt. Mange af jægerne havde særlige steder, hvor de foretrak at sidde, men valget af siddeplads var også påvirket af vind- og vandstandsforholdene samt af, hvor de andre jægere sad.

I årene, hvor den tidligere jagtordning var gældende, blev der afgivet flest skud torsdag aften, i gennemsnit halvt så mange fredag og endnu færre lørdag morgen. På torsdage blev der afgivet 240-948 skud, mens der på fredage blev afgivet 159-582 skud pr. jagt. Faldet i antal skud hen over dagene forklares med, at intensiteten af ændernes indtræk til jagtområdet aftog, og at der oftest var færre jægere ude om fredagen og om lørdagen. Indtrækket af svømmeænder til jagtområderne og dermed antallet af skud varierede bl.a. afhængigt af udbredelsen af vand i jagtområderne.

Det typiske tidsmæssige mønster for afgivelse af skud var karakteriseret ved nogen skydning omkring det tidspunkt, hvor jagten startede, hvorefter skydningen aftog for så at tiltage igen en halv time efter solnedgang og kulminere fra ½ - 1 time efter solnedgang.

Udbyttets sammensætning. Efter hver jagtsæson indrapporterede alle jægerne, hvad de havde nedlagt. Blandt ænderne blev krikand, pibeand og gråand opgjort separat, mens de resterende arter af ænder blev opgivet som 'andre ænder'. Efter nogle år begyndte jægerne også at opgive udbyttet af spidsand og skeand separat, og siden 2017/18 er udbyttet opgivet for hver enkelt andeart. Ligeledes blev der ved indrapporteringerne for gæs ikke skelnet mellem de enkelte arter førend i 2016/17. Mange af jægerne indsamlede og afleverede vingerne fra det fuglevildt, de nedlagde, hvilket bl.a. gjorde det muligt at estimere artssammensætningen af udbyttet af grupperne "gæs" og "andre ænder".

Set over alle årene udgjorde ænder årligt 86-97 % af de nedlagte vandfugle. De tre arter svømmeænder krikand, gråand og pibeand udgjorde tilsammen omkring 90 % af alle nedlagte ænder, men deres indbyrdes betydning ændrede sig gennem årene. Blandt gruppen af øvrige arter af svømmeænder dominerede spidsand og skeand. Blandt dykænderne dominerede troldand og hvinand. Ud over ænder blev der især nedlagt gæs og dobbeltbekkasin. Blandt gæssene var det især grågås og kortnæbbet gås, der blev nedlagt.

Udviklingen i udbyttet. Det samlede udbytte pr. sæson steg fra i gennemsnit 2.187 fugle i 2003-2012 til 2.647 i 2013-2018. I 2019 faldt udbyttet markant, fordi store dele af jagtområderne blev oversvømmet, hvilket gjorde det vanskeligt for jægerne at komme ud i områderne.

Antallet af nedlagte gæs var meget lavt i de første år, men udbyttet steg og nåede 176-282 pr. sæson i årene 2015-2019. Antallet af nedlagte pibeænder steg fra 414-674 frem til 2010 til 670-726 i 2011-2014 og videre til næsten 1.000 i 2016; siden er udbyttet aftaget igen. For krikand faldt udbyttet fra 663-928 i 2002-2006 til 468 i 2007, der var det første år med den nye jagtordning. Senere steg udbyttet af krikænder igen, og efter et exceptionelt højt udbytte på 1.281 i 2013 forblev udbyttet på et forholdsvis højt og stabilt niveau. Som for de øvrige arter af svømmeænder, faldt udbyttet af krikand dog i 2019 som følge af forringede jagtmuligheder. Antallet af nedlagte gråænder steg gennem årene 2002-2006, hvor den tidligere jagtordning var gældende, men da den nuværende jagtordning trådte i kraft i 2007, faldt antallet af nedlagte gråænder, og i 2010 blev der nedlagt færre end halvt så mange gråænder som i 2006. Fra 2011 til 2018 lå antallet af nedlagte gråænder på et ret stabilt men lavt niveau.

Tid på året. Vingeindsamlingen gav mulighed for at bestemme, hvornår på sæsonen flere af arterne var blevet nedlagt. De fleste grågæs blev nedlagt i anden halvdel af november og i december, hvorimod de kortnæbbede gæs især blev nedlagt i første halvdel af oktober. Pibeand og knarand blev nedlagt i størst antal i oktober-november, hvorimod krikand blev nedlagt i størst antal først på efteråret. Gråand blev nedlagt forholdsvis jævnt hen gennem efteråret, omend hovedparten stammede fra jægerne i september-oktober. For spidsand blev der nedlagt flest fugle mellem midten af september og midten af november, hvorimod skeand stort set kun blev nedlagt i september-oktober. Troldand blev primært nedlagt i anden halvdel af november og i december, mens hvinand især blev nedlagt i november-december.

Forskel mellem jagtområderne. Til trods for at der i årene 2002-2004 blev afholdt lige mange jagter i alle tre jagtområder, var jagtudbyttet af ænder i Jagtområde Vest i gennemsnit 2,0 gange højere end i Jagtområde Midt og 3,6 gange højere end i Jagtområde Øst.

Konsekvenser for udbyttet af skiftet til den nuværende jagtordning. Udbyttet af krikænder og gråænder faldt med 25 % fra de sidste fire år med den tidligere jagtordning til de første fire år under den nuværende ordning. Det fald skyldtes primært, at indførelsen af den nuværende ordning bl.a. betød lukning af jagten i Jagtområde Vest i september. For de andre arter sås ikke nedgange i udbyttet, og efter nogle år steg udbyttet af krikænder igen, hvorimod udbyttet af gråænder forblev lavt.

Udbyttet af pibeænder og 'andre ænder' steg efter indførelsen af den nuværende ordning. Ud over at dette givetvis skyldes, at arterne udvidede deres opholdsperiode i Skjern Enge, er det også muligt, at jægerne udbytte af disse arter steg, fordi den nuværende ordning bevirkede, at flere ænder benyttede jagtområderne efter at jægerne skiftede fra tre dages jagt i træk (afløst af 2½ uges pause) til jagt på en enkelt dag afløst af en uges pause.

Jægerne oplevelse af jagtordningerne. For at undersøge jægerne holdning til jagtordningerne og undersøge mulighederne for at tilgodese jægerne ønsker, blev der et par år efter skiftet fra den tidligere til den nuværende ordning gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt jægerne. I alt 62 af jægerne (svarende til halvdelen af jægerne) svarede på spørgeskemaet.

Samlet set var der god tilfredshed med den nuværende jagtordning, som de fleste mente var en forbedring i forhold til den gamle ordning. Dog mente størsteparten, at det havde givet dårligere jagtbetingelser, at man ikke længere måtte sidde langs Ganer Å-diget, og at man ikke længere måtte gå på jagt i september i Jagtområde Vest.

For hovedparten af jægerne var Jagtområde Vest det foretrukne jagtområde, og Jagtområde Midt blev af de fleste angivet som anden prioritet. Få af jægerne mente, at det var en stor ulempe, at man var mange jægere ude på samme tid.

Spørgeskemaundersøgelsen gav ikke bud på oplagte muligheder for ændringer af jagtordningerne, som kunne give bedre jagtmuligheder uden at der var risiko for, at dette ville gå ud over forholdene for vandfuglene.

Foto 1. Jæger undervejs ind i Jagtområde Vest via vejen langs det gamle Ganer Å-dige. Jægerne måtte indfinde sig i jagtområderne 2 timer før solnedgang. Mange af jægerne havde bestemte steder, hvor de foretrak at sidde. Foto: Christian Kristensen.

Summary

Background and objectives. Since the nature restoration of Skjern Å was completed in 2002, hunting has been permitted on almost half (890 ha) of the state owned land along the river.

This report has been prepared with a view to:

- describing the two management schemes that have been put into effect to regulate hunting on the Skjern Å meadows;
- compiling information on the timing and intensity of shots fired during the hunting season;
- assessing changes in the hunters' bag and determining the phenology of the individual quarry species taken;
- clarify whether the changes in the hunting regulations have had consequences for the hunting bag;
- determine the experiences of hunters' with regard to the relative advantages and disadvantages of the two hunting schemes.

Hunting areas and regulation. The overall area where hunting was permitted was divided into three areas. Hunters were divided into three teams each year, with each team consisting of up to 50 hunters. Prior to each hunting season, hunt dates were predetermined to regulate the dates on which each hunting team could hunt in each of the three hunting areas.

Hunting regulations. Under the previous regulations (2002-2006), hunting was permitted within each of the three hunting areas for three consecutive days: Thursday night, Friday night and Saturday morning, followed by no hunting at all for 2½ weeks.

Under the current regulations (since 2007), hunting is permitted on a single day in each of the three hunting areas, followed by no hunting for a week. Whether the hunt takes place on Thursday evening, Friday evening or Saturday morning varies from week to week, but on hunting days, hunting is only permitted on one of the three hunting areas simultaneously.

After 2007, hunters lost the opportunity to hunt in the Western Hunting Area in September, because studies during 2002-2004 showed that these adjustments would reduce the disturbance effect from hunting on waterbirds using the entire area.

Hunting patterns. The hunters had preferred hunting sites, but their choice of position was also influenced by wind and water conditions, as well as their proximity to other hunters.

Under the previous regulations, most shots were fired on Thursday nights (240-948), averaging more than double those on Friday (159-582) and even fewer on Saturday morning. This decline is related to the decrease in the number and intensity of ducks coming into the hunted areas, in combination with fewer hunters being active on Fridays and Saturdays. The bag of dabbling ducks within the hunting areas, and hence the number of shots fired in each, also varied in relation to water levels in each of the hunting areas.

Typically, some shooting was recorded around the time the hunt started, after which shooting slowed, increasing again half an hour after sunset and culminating from 45-60 minutes after sunset.

Bag composition. After each hunting season, all hunters reported their bags. Overall, ducks accounted for 86-97% of all waterbirds shot annually. Three species (Teal *Anas crecca*, Mallard *A. platyrhynchos* and Wigeon *Mareca penelope*) together comprised around 90% of all ducks killed, although their contribution to the total varied between years. Pintail *Anas acuta* and Shoveler *Spatula clypeata* dominated among other species of dabbling ducks. Among the diving duck species, Tufted Duck *Aythya fuligula* and Common Goldeneye *Bucephala clangula* dominated. In addition to the ducks, geese (mainly Greylag *Anser anser* and Pink-footed *A. brachyrhynchus*) and Common Snipe *Gallinago gallinago* were also shot.

Changes in the bag. The total hunting bag per season increased from an average of 2,187 birds in 2003-2012 to 2,647 in 2013-2018. In 2019, yields dropped significantly because large parts of the hunting areas were flooded, making it difficult for hunters to access these hunting areas.

The numbers of geese killed were very low in the early years, but increased to 176-282 per year during 2015-2019. Number of shot Wigeon increased from 414-674 up to 2010, to 670-726 in 2011-2014 and continued to increase to almost 1,000 in 2016; although the bag of this species has since declined again. The annual kill of Teal fell from 663-928 in 2002-2006 to 468 in 2007, (the first year of the new hunting regulations), but rose again subsequently. After an exceptionally high bag of 1,281 in 2013, the annual bag of Teal has remained relatively high and stable. The numbers of Mallard shot annually fell following the imposition of new hunting regulations in 2007.

Hunting phenology of species. The hunters' wing collection provided an opportunity to determine the phenology of the different species in the hunting bag. Most Greylag Geese were shot in the second half of November and in December, whereas Pink-footed Geese were mainly killed in the first half of October. Wigeon and Gadwall *Mareca strepera* were shot in largest numbers in October-November, whereas the majority of Teal were shot in the beginning of the autumn. Mallard were shot more or less evenly through the hunting season, with a slight peak in September / October. Most Pintail were shot between mid-September and mid-November, whereas Shoveler were largely confined to September / October. Tufted Duck were mostly shot in the second half of November and December, while Goldeneye were mainly shot in November-December.

Impacts on the hunting bag from changes in hunting regulation. Numbers of Teal and Mallard shot in the first four years under the new hunting regulations decreased by 25% compared to those in the previous four years under the previous scheme. This was mainly due to the closure of the hunt in the Western Hunting Area in September to reduce hunting disturbance.

Numbers of shot Wigeon and all other duck species increased following the introduction of the current regulations. It seems likely that these species were shot in greater numbers because these species extended their length of stay in the Skjern Å meadows. It is, however, also possible that the current regulation reduced disturbance, causing more ducks to use the hunting areas after the regulations changed from allowing hunts three days in a row (followed by a 2½ week period without hunting) to permitting one day of hunt followed by a week without hunting.

Hunters' experiences of hunting regulations. A questionnaire survey was undertaken among the hunters a few years after the change in hunting regulations to investigate their attitudes to the hunting regulation schemes and to explore the possibilities of meeting the hunters' aspirations. Half of the hunters responded to the questionnaire.

Overall, hunters were satisfied with the current hunting regulations, which most respondents thought was an improvement over the previous scheme. However, the majority thought that the lost opportunity to hunt in the Western Hunting Area in September had given worse hunting opportunities.

Only a few hunters thought that having many hunters out at the same time was a great disadvantage of the scheme.

Foto 2. Udsnit af nordøstenden af Hestholm Sø. Ved overgangen fra den tidligere til den nuværende jagtordning, blev en mindre del af Jagtområde Vest fredet. Dette for at minimere forstyrrelsen af de vandfugle, der opholdt sig i naboområdet i nordøstenden af Hestholm Sø.
Foto: DCE, Aarhus Universitet.

1 Indledning

1.1 Baggrund

I 1987 vedtog Folketinget et beslutningsforslag om genskabelse af Skjern Å-systemets selvrensende effekt. Hensigten var, at den nedre del af Skjern Å skulle genskabes som en velfungerende biologisk enhed bl.a. ved at genoprette et internationalt værdifuldt naturområde, at mangedoble områdets rekreative og turistmæssige værdi, samt at styrke fiskeriet i Ringkøbing Fjord (Andersen m.fl. 2005). I 1998 blev "Lov om Skjern Å Naturprojekt" vedtaget, og det fremgik af loven, at naturgenopretningen bl.a. skulle sikre, at de rekreative og turistmæssige muligheder blev øget. Projektet blev igangsat i 1999, og ved afslutningen af naturgenopretningen i Skjern Enge i foråret 2002 var der genskabt ét stort, sammenhængende naturområde i ådalen.

Før naturgenopretningen af Skjern Å blev markerne og engene omkring åen benyttet af lokale jægere, der gerne drev trækjagt på de ænder, der typisk om aftenen søgte ind på markerne for at søge føde. Især når der var våde og uhøstede områder på markerne var de attraktive for ænderne. Jægerne nedlagde både krikænder, gråænder, pibeænder og i visse år også spidsænder (P. Nissen pers. medd.). Et kig i en af de lokale jægers jagtjournaler viser, at han eksempelvis over en tre-årig periode nedlagde 1.100 ænder, især krikænder, i et område vest for hovedvej A11 (op cit.).

Den udbredte interesse og tradition for at udøve jagt langs Skjern Å var medvirkende til, at man i bekendtgørelsen fra 2001 om offentlighedens adgang til og rekreative brug af Skjern Enge gav Naturstyrelsen (dengang Skov- og Naturstyrelsen) mulighed for at give tilladelse til jagt i en del af det naturgenoprettede område (Miljø- og Energiministeriet 2001).

Med henvisning til bekendtgørelsen blev der fra og med efteråret 2002 givet mulighed for at udøve jagt på arealerne beliggende øst for Hestholm Sø, hvilket svarede til knap halvdelen af de statsejede arealer i Skjern Å projektområde. Området, hvor jagt var mulig, blev inddelt i tre jagtområder. I alt 120 jægere kunne i hver sæson købe jagtkort til Skjern Enge, forudsat at den enkelte jæger var medlem af én af 13 lokale jagtforeninger. Herudover disponerede Naturstyrelsen over 30 gæstekort. De i alt 150 jægere blev inddelt i tre hold, og for hvert hold blev der lagt en plan for, hvornår de måtte drive jagt i hvert af de tre jagtområder.

Bekendtgørelsen for den rekreative brug af Skjern Enge var tidsbegrænset og skulle tages op til revision efter en 5-årig periode. Arbejdet med at udforme den ny bekendtgørelse blev derfor påbegyndt i 2005 og afsluttet i 2006, og fra og med 2007 trådte den ny bekendtgørelse i kraft (Miljø- og Energiministeriet 2006). Med henblik på at tilvejebringe relevant viden forud for revisionen af bekendtgørelsen fik DCE – Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet (dengang Danmarks Miljøundersøgelser) på foranledning af Naturstyrelsen bl.a. til opgave at belyse i hvilket omfang den benyttede fremgangsmåde for jagt på statens arealer i Skjern Enge påvirkede de trækkende vandfugles brug af vådområderne (Bregnballe m.fl. 2005). På baggrund af den viden besluttede Miljøministeriet at skifte til en ny jagtordning.

For staten er det relevant at have viden om jagtens udøvelse i Skjern Enge og følge udviklingen i jægernes udbytte. Det skyldes ikke kun, at Naturstyrelsen har en interesse i at kunne evaluere jagtordningen i forbindelse med revisioner af bekendtgørelsen for den rekreative brug af Skjern Enge, men også at der ved fastsættelse af regler for jagt skal tages hensyn til, at Skjern Enge er udpeget som fuglebeskyttelsesområde (område F118 Miljøstyrelsen 2018). Af blandt andet den grund skal mulighederne for at udøve jagt, fiskeri og sejlads afvejes over for hensyn til beskyttelse af faunaen (Naturstyrelsen 2015). Optællinger af vandfugle har vist, at Skjern Enge har udviklet sig til et af landets vigtigste sø- og sumpområder for rastende vandfugle, bl.a. med internationalt betydnende forekomster af skeand og krikand (Bregnballe m.fl. 2014).

Ud over, at der er en lokal interesse for den jagt, der udøves i Skjern Enge, kan erfaringer fra dette område også have værdi i forbindelse med at tilrettelægge jagt i andre privatejede såvel som statsejede områder. Viden om hvordan jagt foregår kan – sammen med viden om fuglenes reaktioner – bl.a. bruges til at forstå, hvorfor visse former for jagt påvirker fuglene mere end andre. For fuglenes 'oplevelse' af og reaktion på jagt kan det eksempelvis gøre en forskel, a) om der afgives få eller mange skud, b) om jagten udøves i et kort tidsrum eller over adskillige timer, c) hvornår på døgnet jagten finder sted, d) om jagten foregår flere dage i træk, og e) om fuglene kan høre skud fra én eller flere retninger (fx Bregnballe & Madsen 2004, Bregnballe m.fl. 2001, 2004, 2005a,b).

DCE har gennem årene sammenstillet information om jagtudøvelsen og om det fuglevildt, der er blevet nedlagt i Skjern Enge. Som en del af ordningen omkring udøvelse af jagt på statens arealer i Skjern Enge har Skjern Ådalens Jægersammenslutning, der har stået for den praktiske tilrettelæggelse af jagterne, desuden årligt samlet oplysninger om de enkelte jægers udbytte. Dette materiale er blevet stillet til rådighed for DCE.

DCE samlede viden om jagtudøvelsen i det ene af jagtområderne i Skjern Enge i efterårene 2002-2004. Dette skete i forbindelse med overvågningen af naturgenopretningens virkning (Andersen m.fl. 2005) og ønsket om at tilvejebringe et viden forud for en revision af bekendtgørelsen for bl.a. jagt og færdsel i Skjern Enge (Bregnballe m.fl. 2005b). Herefter valgte DCE selv at videreføre registreringer af jagtudøvelsen, fuglenes antal og fuglenes reaktioner på jagten. I forbindelse med et specialeprojekt, der gennemførtes i jagtsæsonen 2009/10, blev der således igen indsamlet oplysninger om udøvelsen af jagt.

Viden om vandfuglenes brug af Skjern Enge og om udviklingen i deres antal gennem årene er præsenteret i Bregnballe m.fl. (2009, 2014, 2019). I en anden rapport (Bregnballe m.fl. 2018) blev effekterne af de to jagtordninger på vandfuglene i den vestlige del af Skjern Enge belyst.

1.2 Formål

Formålet med nærværende rapport er

- At beskrive reglerne for jagtudøvelse under den tidligere ordning for jagt i Skjern Enge, der var gældende i årene 2002-2006, og for den nuværende ordning, der har været gældende siden efteråret 2007.
- At fremlægge oplysninger om jagtens udøvelse i Jagtområde Vest, herunder præsentere oplysninger om, hvor mange skud der blev afgivet, og hvornår de blev afgivet.

- At belyse, hvornår i løbet af jagtsæsonen de enkelte arter af fuglevildt blev nedlagt, og i hvilket omfang de nedlagte fugle var ungfugle eller gamle fugle.
- At opgøre udviklingen i jægerens samlede udbytte og af de enkelte arter af fuglevildt.
- At afklare, i hvilket omfang ændringerne af jagtordning fik konsekvenser for jægerens udbytte.
- At fremlægge resultaterne af en spørgeundersøgelse blandt jægerne, der bl.a. havde til hensigt at samle viden om jægerens egne oplevelser af fordele og ulemper ved forskellige jagtordninger.

I relation til nærværende rapport indsamlede DCE viden om afgivelse af skud under flere af jagterne i 2002-2004 og 2009. Viden om jægerens holdning til de to afprøvede jagtordninger blev indsamlet i forbindelse med jagtsæsonen 2009. Oplysninger om jagtudbyttet, herunder om alderen og kønnet på det nedlagte fuglevildt, blev indsamlet gennem alle sæsonerne fra 2002 til og med 2019.

Foto 3. Jæger på vej til andejagt i Jagtområde Vest i Skjern Enge. I september var der som regel betydeligt mindre vand på engene end senere på efteråret. Foto: DCE, Aarhus Universitet.

2 Områder, administration og jagtordninger

2.1 Skjern Enge

I årene 2002-2019 bestod Skjern Enge hovedsagelig af et mosaiklandskab af genslyngede å-systemer, søer, afgræssede enge og enge under tilgroning, rørsumpe og rørskov (Fig. 1). Områdets sammensætning af naturtyper og deres udvikling efter naturgenopretningen er beskrevet i Andersen m.fl. (2005).

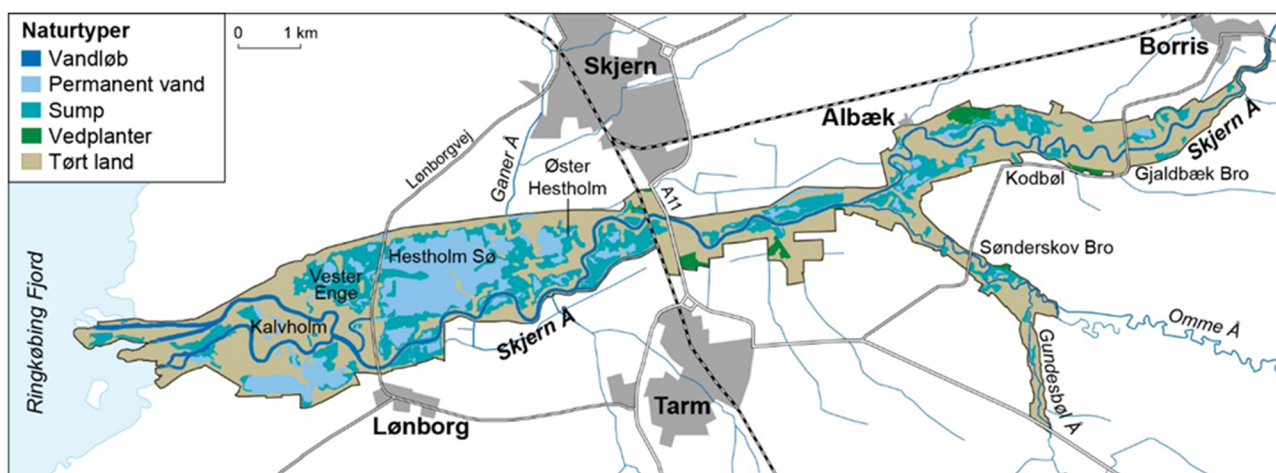
Det område, som denne rapport omfatter, udgøres af den del af Skjern Å projektområde, der strækker sig fra grænsen mellem Hestholm Sø og Øster Hestholm (det gamle Ganer Å-dige) i vest mod øst til Borris (Fig. 1).

2.2 De tre jagtområder

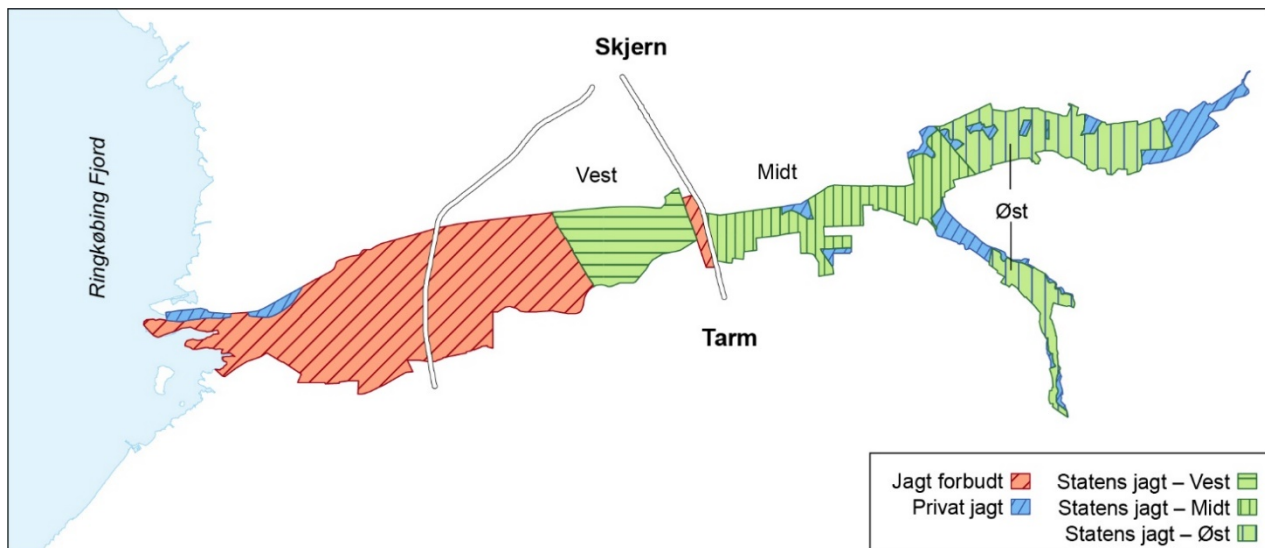
Den del af Skjern Enge, hvor der har været mulighed for at udøve jagt siden naturgenopretningen blev afsluttet, har omfattet i alt 890 ha, svarende til 44 % af de statsejede arealer i Skjern Å projektområde. Området, hvor Naturstyrelsen kan give tilladelse til jagt på statens arealer, strækker sig fra den østlige grænse af projektområdet ved Borris mod vest til det gamle Ganer Å-dige, der udgør grænsen til Hestholm Sø, dvs. en strækning på ca. 10 km (Fig. 2).

Arealet omfattet af jagtordningerne har i alle årene været inddelt i tre jagtområder: Vest, Midt og Øst (afgrænsningen er vist i Fig. 2). Jagtområde Vest udgør 25 % af det statsejede jagtareal, mens Jagtområde Midt udgør 35 % og Jagtområde Øst udgør 40 %.

Arealet af Jagtområde Vest blev indskrænket i 2007 i forbindelse med overgangen fra den tidligere jagtordning til den nuværende ordning. En mindre kile i den nordvestligste del af Jagtområde Vest blev således udtaget af det område, hvor jagt måtte udøves.

Figur 2. Afgrænsningen af Skjern Å projektområde (også omtalt som Skjern Enge).

Figur 2. Afgrænsning af 1) områder med jagtforbud, 2) de tre jagtområder "Vest", "Midt" og "Øst" på statens arealer samt 3) privatejede arealer, hvor lodsejeren har administreret jagtudøvelsen.

2.3 Administration

Ansvar for jagten på de statsejede arealer i Skjern Enge har gennem alle årene siden naturgenopretningen ligget hos den lokale enhed af Naturstyrelsen.

Forud for den første jagtsæson i 2002 blev der dannet en sammenslutning af 13 lokale jagtforeninger. Denne sammenslutning fik navnet Skjern Ådalens Jægersammenslutning.

Der er årligt blevet udstedt 150 jagtkort til jagten i Skjern Enge, hvoraf de 120 jagtkort har været udstedt af Skjern Ådalens Jægersammenslutning, mens de resterende 30 jagtkort har været udstedt af Naturstyrelsens lokale enhed.

De 120 jagtkort har Skjern Ådalens Jægersammenslutning årligt solgt via de lokale jagtforeninger. Antallet af kort, der har været til salg i de enkelte jagtforeninger, har været bestemt af antallet af medlemmer i den enkelte jagtforening i 2002. Dette fordelingssystem har været anvendt gennem alle sæsonerne. I tilfælde, hvor der ikke var jagtkort til alle, der ønskede et, blev der trukket lod. Herudover blev der også benyttet internt bytte af jagtkort mellem jagtforeningerne.

Hvert jagtkort har været personligt og dækket én sæson. Gennem årene er prisen for et jagtkort gradvist blevet hævet. I 2010 kostede et jagtkort eksempelvis 1.785 kr., mens det i 2015 var hævet til 1.800 kr. I hver af jagtsæsonerne har Skjern Ådalens Jægersammenslutning solgt alle 120 jagtkort.

Ud af Naturstyrelsens 30 jagtkort har 5 været reserveret til gæstekort, og disse er blevet brugt i de fleste af sæsonerne. Men ikke alle øvrige 25 af Naturstyrelsens jagtkort er blevet solgt og benyttet i hver jagtsæson.

Før jagtsæsonens start blev jægerne inddelt i tre hold, hvor hvert hold bestod af 50 eller lige knap 50 jægere. Forud for hver jagtsæson blev datoerne for jagterne fastlagt, og det blev planlagt, på hvilke datoer de enkelte jagthold kunne udøve jagt i hvert af de tre jagtområder.

Skjern Ådalens Jægersammenslutning har stået for kontakten til de 13 jagtforeninger og har i hver jagtsæson varetaget den daglige administration af jægterne og kommunikationen med jægerne. Under hver jagt har to lokale jægere fungeret som opsynsmænd for bl.a. at undgå, at biler blev parkeret u hensigtsmæssige steder. De to opsynsmænd har også kunnet bistå i tilfælde, hvor der har været behov for at afklare uoverensstemmelser, fx mht. hvor jægerne har sat sig, inden jagten lovligt må gå i gang. Ydermere henstilles eksempelvis til, at jægerne sætter sig med mindst 50 m afstand.

I relation til hver jagtsæson har jægerne kunnet finde relevante informationer på sammenslutningens hjemmeside (<http://www.skiernaajagt.dk/>). Eksempelvis har den enkelte jæger her kunnet finde beretninger fra fællesjagterne og oplysninger om det samlede jagtudbytte.

2.4 Jagtordninger

På de statsejede arealer i Skjern Enge har to forskellige ordninger for jagtudøvelse været anvendt. Den tidligere jagtordning var gældende fra efteråret 2002 til og med efteråret 2006, mens den nye og nuværende ordning har været gældende siden efteråret 2007.

Den tidligere jagtordning. Jagt blev udøvet tre dage i træk (torsdag aften, fredag aften og lørdag morgen), hvorefter der var fred i 2½ uge. I de tre jagtområder lå ugerne med jagt forskudt med én uge, således at der i alle uger gennem efteråret var jagt over tre dage i ét af de tre jagtområder (Tabel 1). Gennem de enkelte sæsoner blev der anvendt en rotationsordning, så det jagthold, der for eksempel måtte udøve jagt i Jagtområde Vest som de første fik jagtdag nr. 2 næste gang, der var jagt i Jagtområde Vest og så fremdeles. For hvert jagtområde opnåede jagtholdene herved en ligelig fordeling af torsdags-, fredags- og lørdagsjagter.

Tabel 1. Illustration af fordelingen af dage med jagt inden for de tre jagtområder på de statsejede arealer i Skjern Enge under den tidligere jagtordning (A) og under den nuværende ordning (B). Systemet med fordelingen af dage er illustreret ved et tænkt eksempel. Under den tidligere jagtordning (A) gældende i 2002-2006 var jagt tilladt tre dage i træk efterfulgt af en pause på 2½ uge. Under den nuværende jagtordning gældende fra og med 2007 bliver jagt udøvet én gang om ugen. Som det fremgår har jagten i de enkelte jagtområder været tidsmæssigt forskudt i forhold til hinanden. Derved er det undgået at udøve jagt i alle tre områder på samme tid. Bogstaverne henviser til ugedagene. De grønt markerede torsdage og fredage (T F) angiver, at der er tale om aftenjagt, mens de blå markerede lørdage (L) angiver, at der er tale om morgenjagt.

A. Den første jagtordning (2002-2006)

Område

Øst T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S

Midt T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S

Vest T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S

B. Den nuværende jagtordning (2007-2019)

Område

Øst T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S

Midt T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S

Vest T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S M T O T F L S

Den nuværende jagtordning. Jagt udøves kun på én enkelt dag, hvorefter der holdes pause i en uge. Inden for hver jagtsæson skifter det fra uge til uge mht. om jagten afholdes som en aftenjagt torsdag, en aftenjagt fredag eller som en morgenjagt lørdag. I de fleste sæsoner er de fleste af morgenjagterne blevet lagt sidst på sæsonen. På dagene med jagt bliver der kun udøvet jagt i ét af de tre jagtområder. Eksempelvis har ét jagthold mulighed for at udøve jagt i Jagtområde Vest torsdag aften, mens et andet jagthold har mulighed for at udøve jagt i Jagtområde Midt fredag aften, og slutteligt har et tredje jagthold mulighed for at udøve jagt i Jagtområde Øst lørdag morgen (se Tabel 1). Rækkefølgen skifter løbende for at give alle jægere de samme betingelser i løbet af den enkelte jagtsæson.

Ved overgangen fra den tidligere jagtordning til den nuværende ordning blev der justeret i reglerne for jagt i Jagtområde Vest. For det første blev jagtstart udsat fra den første uge af september til den første uge af oktober. Så under den nuværende ordning har jægerne ikke haft mulighed for at gå på jagt i område Vest i september måned.

For det andet blev der under den nye ordning indført en 'bufferzone' i det nordvestlige hjørne af Jagtområde Vest. Denne beslutning tog Naturstyrelsen på baggrund af, at undersøgelser af vandfuglenes reaktioner på jagt i Jagtområde Vest i årene 2002-2004 havde vist, at fuglenes brug af den østlige ende af Hestholm Sø, som udgjorde et naboområde til Jagtområde Vest, blev negativt påvirket af jagterne (Bregnballe m.fl. 2005b). I rapporten var det angivet, at man kunne overveje at undlade at udøve jagt indenfor 500 meter af vandspejlet i Hestholm Sø, hvis man ville minimere forstyrrelserne af vandfuglene i østenden af Hestholm Sø.

Fælles for begge ordninger. På de statsejede arealer i Skjern Enge, hvor ovenstående to jagtordninger har været benyttet, har følgende regler været gældende i alle jagtsæsonerne:

- Jagtsæsonen strækker sig fra 1. september til og med 31. december. Siden jagtsæsonen 2014/15 har der dog været mulighed for også at drive jagt i januar måned (se nedenfor).
- På torsdage og fredage har jagten været og er fortsat begrænset til aftenjagt. For aftenjagt er reglen, at jægerne tidligst må gå ud i området fra 2 timer før solnedgang, og de må kun afgive skud i tidsrummet fra 1½ time før solnedgang til 1½ time efter solnedgang. Jægerne skal forlade området senest 2 timer efter solnedgang.
- På lørdage er jagt begrænset til morgenjagt. På morgenjagterne må jægerne tidligst gå ud i området fra 2 timer før solopgang, og skud må kun afgives i tidsrummet fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solopgang. Jægerne skal forlade området senest 2 timer efter solopgang.
- Hver jæger må medbringe op til 5 lokkeænder og et sløringsnet.
- Maksimalt 50 jægere må samtidig udøve jagt inden for et jagtområde.
- Jagten er ikke begrænset yderligere i forhold til, hvad jagtloven ellers foreskriver. Modsat er der siden efteråret 2016 givet mulighed for at nedlægge skarver i forbindelse med jagterne, dog ikke før solopgang og ikke efter solnedgang.

Fra og med jagtsæsonen 2014/15 har der som nævnt været mulighed for at udøve jagt i januar. I 2015 var ordningen, at alle 150 jægere kunne gå på af-tenjagt en hvilken som helst fredag i januar, og man kunne frit vælge, om man ville sidde i Jagtområde Vest, Midt eller Øst. Siden januar 2016 har man blot videreført det system, der har været gældende i september-december. I januar har det været tilladt at jage gæs og dykænder.

Ud over jagt på vandfugle bliver der i hvert af de tre statsejede jagtområder afholdt to drivjagter pr. sæson. Disse jagter foregår normalt i november-december, og der er mindst to uger mellem hver drivjagt. Datoerne for jagterne bliver fastlagt før hver sæson. I de fleste sæsoner er drivjagterne i Jagtområde Vest imidlertid blevet annulleret, fordi store dele af dette jagtområde har været oversvømmet sidst på sæsonen. Der har maksimalt måttet deltage 25 jægere pr. drivjagt, men hidtil har antallet af deltagende jægere altid været under 25. Drivjagterne er foregået ved, at man er gået ud samlet om formiddagen, og i nogle tilfælde har man genoptaget jagten om eftermiddagen. Under drivjagterne er der typisk blevet nedlagt skovsneppe, hare og ræv og i få tilfælde råvildt. Drivjagterne har altid fundet sted på en lørdag, og stort set alle jagter er blevet ledet af en og samme person siden 2002.

2.5 Regler for og udøvelse af jagt på privatejede arealer

Inden for Skjern Å projektområde ejes mindre arealer af private lodsejere, og lodsejerne administrerer selv jagten inden for disse mindre områder. De privatejede områder dækker tilsammen et areal på ca. 180 ha, hvoraf ca. 170 ha er beliggende øst for Skjern-Tarm (Fig. 2). De to mindre privatejede arealer, der er beliggende vest for Skjern-Tarm, ligger langs den nordvestlige grænse af projektområdet nær Ringkøbing Fjord (Fig. 2). De privatejede arealer beliggende øst for Skjern-Tarm har været ejet af omkring 7-10 private lodsejere, og på nogle af disse arealer har jagten været lejet ud. På disse privatejede arealer inden for Skjern Å projektområde kan jagt udøves uden yderligere begrænsninger, end de der gælder ifølge jagtloven.

Der er mange privatejede arealer, der grænser op til Skjern Å projektområde, og her må jagt også udøves under de gældende regler i jagtloven. Som i andre egne af landet, er det imidlertid op til lodsejeren om og i hvilket omfang, der udøves jagt. En del af de lodsejere, der har jorde, som grænser op til Skjern Å projektområde, udlejer jagten til private jægere (M. Bank-Mikkelsen, P. Nissen pers. medd.). Eksempelvis er der langs norddiget i den allervestligste del af Skjern Å projektområde fire lodsejere, som gennem Stauning lodsejerforening sælger årskort til andejagten. I dette område har lodsejerne ejendomsretten til ud midt i åen, hvorfor andejagten her er ret attraktiv. Ligeledes har der været udøvet en del privat jagt langs den sydlige grænse af Skjern Å projektområde, bl.a. neden for og øst for Lønborg Kirke.

3 Udøvelsen af jagt

3.1 Indledning

I det følgende beskriver vi alene udøvelsen af jagt i Jagtområde Vest. Vi fremlægger resultatet af registreringer af antallet af jægere, der var ude, hvor mange skud de afgav, og hvornår skuddene blev afgivet.

3.2 Materialer og metoder

Registrering af antal jægere og skudafgivelse blev foretaget fra observationstårnet ved det gamle Ganer Å-dige (på den vestlige grænse af Jagtområde Vest). Antallet af jægere i Jagtområde Vest blev forsøgt registreret i forbindelse med 20 jagter i 2003-2004 og 10 jagter i 2009.

Skudafgivelse blev registreret i Jagtområde Vest ved i alt 24 aftenjagter og 10 morgenjagter i 2002-2004 samt ved 6 aftenjagter og 4 morgenjagter i 2009. I tre tilfælde i 2002-2004 blev der registreret skud fra diget langs nordenden af Jagtområde Vest og ikke som i de andre tilfælde fra observationstårnet. Det blev vurderet, at det både fra tårnet og diget var muligt at høre alle eller de fleste af de skud, der blev afgivet; vindforholdene havde dog stor betydning for, hvor tydeligt skuddene kunne høres. Skud, der tydeligt blev afgivet fra nabo-områder, fx fra området syd for Skjern Å, blev ikke registreret.

3.3 Resultater

Antal jægere

Ved optællinger af de jægere, der var synlige fra observationstårnet, blev der i 2003-2004, dvs. under den tidligere ordning med jagt tre dage i træk, registreret 31-46 jægere om torsdagen (i gennemsnit 41, $N = 4$), 20-36 jægere om fredagen (i gennemsnit 30, $N = 4$) og 22-27 om lørdagen ($N = 2$). Antages det, at sandsynligheden for at se en jæger var ens imellem ugedagene, var der således ca. 50 % flere jægere ude om torsdagen end fredag/lørdag.

I 2009, under den nuværende ordning, blev der i Jagtområde Vest registreret 32-43 jægere om torsdagen (i gennemsnit 36, $N = 4$), 26-41 jægere om fredagen ($N = 2$) og 13-43 om lørdagen (i gennemsnit 26, $N = 4$). Den første lørdagsjagt fandt sted i den første uge med jagt i Jagtområde Vest, og da blev der registreret 43 jægere. De øvrige tre lørdagsjagter fandt sted mellem den 28. november og 12. december, og da deltog mindst 13-30 jægere.

Jægerne sidder normalt forholdsvis spredt i Jagtområde Vest både ved aftenjagter og ved morgenjagter. Mange af jægerne har særlige steder, hvor de foretrækker at sidde. Men jægerne valg af siddeplads vil i mange tilfælde variere afhængigt af vind- og vandstandsforholdene samt af, hvor der allerede sidder jægere.

Antal skud

På de 12 torsdage i september-november 2002-2004, hvor antallet af skud blev registreret på aftenjagter, varierede antallet af skud fra 240 til 948 pr. jagt (Tabel 2). På den efterfølgende aftenjagt om fredagen varierede skudantallet fra 159 til 582 pr. jagt. I 11 af 12 uger var skudantallet lavere om fredagen end om

torsdagen, og det gennemsnitlige antal skud var omtrent halvt så højt som om torsdagen (326 vs. 608 skud pr. jagt; parret t-test, $t = 5,01$, $P = 0,0004$).

Det samlede antal skud afgivet fredag og torsdag var i 2002-2004 lavest i den sidste af de fire undersøgte jagtuger (i gennemsnit 40 % lavere end i de foregående jagtuger; Tabel 2). Det antal skud, der blev registreret under aftenjagter på torsdage og fredage i oktober-november 2009, lå inden for den variation, der var registreret i 2002-2004 (Tabel 2).

I 2002-2004 blev der på morgenjagterne om lørdagen afgivet færre skud end under aftenjagterne (i gennemsnit 176 skud; Tabel 2). Det samme var gældende i 2009, dog med den undtagelse at der under den jagt, der fandt sted lørdag morgen i sæsonens første jagtuge, blev affyret omtrent det samme antal skud, som normalt for en torsdag eller fredag aften.

Tabel 2. Antal skud afgivet pr. jagt i Jagtområde Vest i september-november 2002-2004 og oktober-december 2009. "+" angiver, at antallet af skud ikke blev optalt.

År	Jagtuge nr.	Datoer	Antal skud		
			Torsdag aften	Fredag aften	Lørdag morgen
2002	1	26.-28. sep.	791	356	116
	2	17.-19. okt.	784	227	54
	3	31. okt.-2. nov.	348	311	+
	4	21.-23. nov.	240	159	17
2003	1	11.-13. sep.	659	280	81
	2	2.-4. okt.	623	296	161
	3	23.-25. okt.	678	362	350
	4	13.-15. nov.	314	416	114
2004	1	9.-11. sep.	544	317	270
	2	30. sep.-2. okt.	948	432	425
	3	21.-23. okt.	8732	5822	+
	4	11.-13. nov.	498	1751	173
2009	1	3. okt			669
	2	8. okt	283		
	3	15. okt	815		
	4	22. okt	+		
	5	29. okt	526		
	6	6. nov		243	
	7	12. nov	447		
	8	20. nov		343	
	9	28. nov			127
	10	5. dec			239
	11	12. dec			73

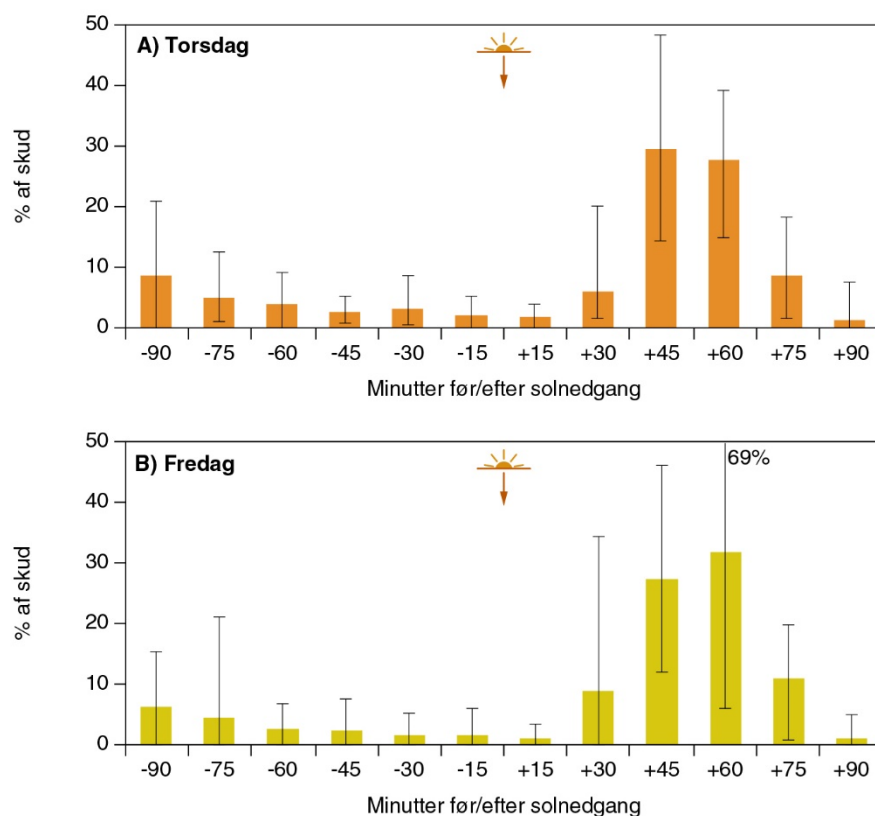
Hvornår var jægerne ude, og hvornår afgav de skud?

Hovedparten af jægerne gik ud i jagtområdet, så snart det var tilladt, hvilket for aftenjagternes vedkommende var fra to timer før solnedgang. Jægerne sad så og ventede en halv time, indtil der måtte skydes. Nogle jægere ankom først til jagtområdet, kort før aftentrækket gik i gang.

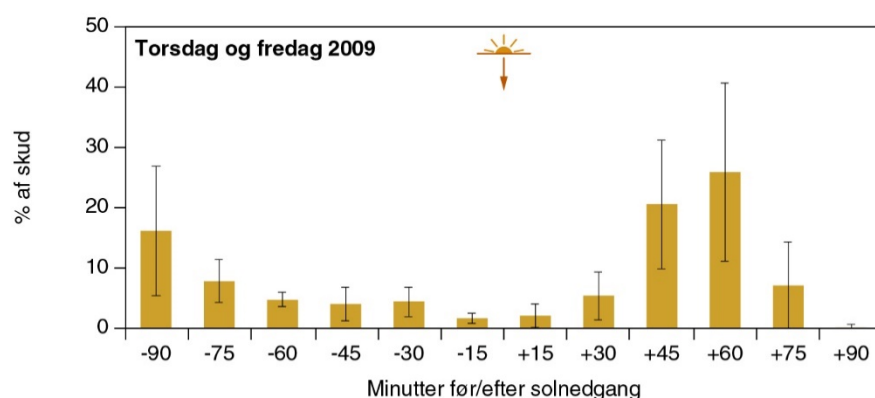
Det fremgår af Figur 3 og 4, at det tidsmæssige mønster for afgivelse af skud varierede imellem aftenjagterne. Det typiske mønster var, at der var nogen skydning omkring det tidspunkt, hvor jagten startede. I flere tilfælde opstod

der muligheder for at skyde til ænder, fordi senere ankomne jægere skræmte ænder op, når de gik ud i området. Denne 'tidlige' skydning aftog typisk frem mod solnedgang, men skudintensiteten tiltog så igen fra et kvarter efter solnedgang og kulminerede fra ½ - 1 time efter solnedgang i forbindelse med, at ænder igen trak ind til jagtområdet. Når der var jagt om fredagen, var der en svag tendens til, at en større andel af skuddene blev afgivet senere på aftenen (sammenlign de to figurer i Fig. 3).

Figur 3. Gennemsnitlig andel af skud afgivet inden for 15-minutters intervaller før og efter solnedgang (angivet med sol og pil) under aftenjagter på A) torsdage og B) fredage i Jagtområde Vest i månederne september-november 2002-2004. For begge dage er den gennemsnitlige andel beregnet på grundlag af registreringer under 12 jagter for 2002-2004 (se Tabel 2 for antal skud). De lodrette streger angiver den minimale og maksimale andel.

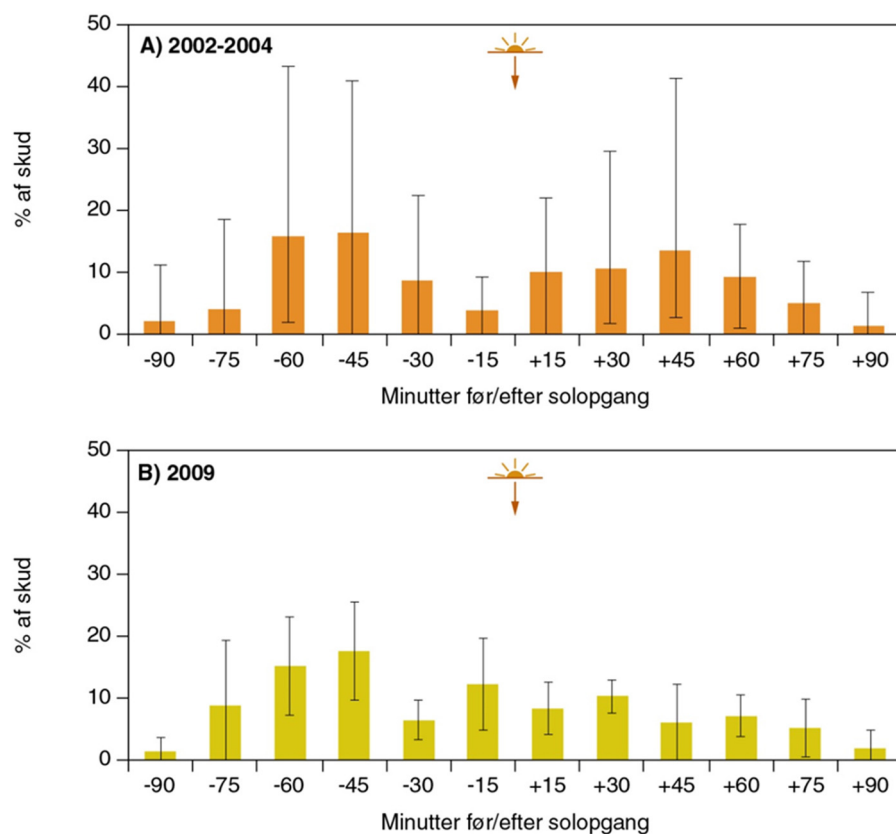

Figur 4. Gennemsnitlig andel af skud afgivet inden for 15-minutters intervaller før og efter solnedgang (angivet med sol og pil) under aftenjagter på torsdage og fredage i Jagtområde Vest i oktober-november 2009. Den gennemsnitlige andel er beregnet på grundlag af registreringer under seks jagter (se Tabel 2 for antal skud). De lodrette streger angiver den minimale og maksimale andel.

På morgenjagterne om lørdagen var variationen i tidspunktet for skudafgivning stor mellem de enkelte jagtdage, og der ses ikke samme tydelige kulminationstidspunkt som for aftenjagten (Fig. 5). I 2002-2004 blev der i gennemsnit afgivet flest skud fra 1 time før solopgang og ½ time frem samt i den første time efter solopgang. I 2009 var mønsteret nogenlunde det samme.

Figur 5. Gennemsnitlig andel af skud afgivet inden for 15-minutters intervaller før og efter solopgang (angivet med sol og pil) under morgenjagter på lørdage i Jagtområde Vest i A) månederne september-november 2002-2004 og B) månederne oktober-december 2009. Den gennemsnitlige andel er beregnet på grundlag af registreringer under 10 jagter for 2002-2004 og fire jagter for 2009 (se Tabel 2 for antal skud). De lodrette streger angiver den minimale og maksimale andel.

Jagtudøvelse på privatejede arealer

Jagtudøvelsen på privatejede arealer i og omkring Skjern Å projektområde har ikke været undersøgt, men det blev konstateret, at jagt regelmæssigt blev udøvet på privatejede arealer inden for og omkring Skjern Å projektområde både vest og øst for hovedvej A11 mellem Skjern og Tarm.

3.4 Diskussion

Antal jægere

Selvom ikke alle jægere kunne ses, og der kun blev optalt jægere få gange, tyder resultaterne klart på, at antallet af jægere under den tidligere jagtordning var lavere om fredagen end om torsdagen, og at endnu færre jægere var ude lørdag morgen. Dette billede stemmer overens med den prioritering, som en del af jægerne dengang gav udtryk for (P. Nissen pers. medd.). Flere af de jægere, der har deltaget i jagterne under den nuværende ordning, har givet udtryk for, at aftenjagterne om torsdagen og fredagen har været de mest eftertragtede, hvorimod færre benyttede sig af mulighederne for at deltage i morgenjagterne, der altid blev afholdt på lørdage.

Antal skud

Det markant lavere antal skud, der under den tidligere jagtordning blev afgivet på fredage sammenlignet med på torsdage, skyldes tilsyneladende kombinationen af, a) at færre jægere valgte at gå på aftenjagt om fredagen end om torsdagen, og b) at indtrækket af ænder typisk var lavere på andendagen end på førstedagen med jagt. At indtrækket var lavere på andendagen blev bekræftet af de erfaringer, som flere af jægerne havde gjort.

De tre dage med jagt havde givetvis en mere negativ effekt på ændernes naturlige udnyttelse af jagtområderne end én aften med jagt ville have haft. Andre undersøgelser har således vist, at ænders natfouragering i et område aftager med antallet af jagter. På Skallingen i den nordlige del af Vadehavet fandt Jakobsen (1988), at antallet af skud pr. jæger halveredes fra første til anden jagtdag og yderligere halveredes fra anden til tredje jagtdag. Også på Værnengene i den sydlige del af Ringkøbing Fjord halveredes antallet af skud fra første til anden aften med jagt, og på den fjerde dag, hvor jagt havde været udøvet på hver af de foregående tre aftener, var antallet af skud til indflyvende ænder faldet til en femtedel af, hvad det var den første aften med jagt (Meltøfte 1994). I begge undersøgelser blev det desuden fundet, at ænderne fløj senere ind til fourageringsområderne på engene på anden- og tredjedagen med jagt end på førstedagen med jagt. I Jagtområde Vest i Skjern Enge var der kun en svag tendens til senere indtræk på andendagen med jagt.

Det høje antal skud, der blev registreret på den første morgenjagt i 2009, kan forklares med, at det var den første dag med jagt i Jagtområde Vest i den sæson. Det betød, at flere jægere var ude end normalt for en lørdag, og trækket af ænder har givetvis været større end ellers, fordi der var tale om sæsonens første jagt. I 2002-2004 var der på morgenjagterne langt større variation fra jagt til jagt i det samlede antal skud end under aftenjagterne.

Indtrækket af svømmeænder til Jagtområde Vest varierede med vandstanden i jagtområdet, og det er givetvis forklaringen på, at antallet af skud var højest i efteråret 2004, hvor vandstanden i jagtområdet var høj sammenlignet med de to foregående år. Ligeledes faldt det høje antal skud om lørdagen i den 3. jagtuge i 2003 sammen med en periode med høj vandstand. Billedet af, at indtrækket af ænder til Jagtområde Vest var størst, når vandstanden i jagtområdet var høj, blev bekræftet af flere af de jægere, der gennem flere sæsoner har deltaget i jagterne i Jagtområde Vest (P. Nissen upubl.). Vejret på jagtdagen har også en væsentlig indflydelse på indtrækket af ænder, især på de træk der finder sted efter solopgang og før solnedgang.

Der var en tendens til, at færre skud blev afgivet pr. jagt i november end i september-oktober, især i sæsonerne 2002-2004. Det skyldes formentlig først og fremmest, at der typisk var færre jægere ude i november end tidligere på sæsonen. De fleste arter af svømmeænder optrådte i lige så høje antal vest for Skjern-Tarm i november som i september-oktober (se Bregnballe m.fl. 2014). Det kunne umiddelbart indikere, at faldet i antal skud hen over sæsonen ikke skyldtes faldende muligheder for at få ænder på skudhold, men observationer fra enkelte af årene tyder på, at færre ænder trak ind til jagtområdet i den sene periode af sæsonen.

4 Jagtudbytte

4.1 Indledning

I dette kapitel præsenteres forskellige oplysninger om udviklingen i jagtudbyttet i Skjern Enge. Desuden inddrages resultater fra undersøgelser af vinger fra vandfugle nedlagt i Skjern Enge. Viden om jagtudbyttet kan give information om, i hvilket omfang fuglebestandene potentielt påvirkes af jagt.

Ved at sammenholde informationer om jagtudbyttet med data fra optællinger af rastende vandfugle kan man belyse, om der er en sammenhæng mellem størrelsen af jagtudbyttet og antallet af fugle i området, og i hvilket omfang de rastende fugle benytter de østlige dele af Skjern Enge til natlig fouragering.

Alders- og kønsbestemmelse af de nedlagte fugle kan give informationer om alders- og kønsratioer i bestandene og om betydningen af nogle af de faktorer, der kan påvirke bestandenes udvikling (Fox & Christensen 2018). Eksempelvis kan bestemmelse af, hvor mange ungfugle hhv. voksne fugle der nedlægges, bidrage til at vurdere udviklingen i ungeproduktionen i bestandene (fx Fox & Christensen 2018).

4.2 Materialer og metoder

4.2.1 Indberetning af jagtudbytte

Jægere, som deltog i jagterne i de tre jagtområder, bidrog med oplysninger om deres jagtudbytte til Skjern Ådalens Jægersammenslutning efter de enkelte jagtsæsoners afslutning. Disse oplysninger blev derefter videregivet til Naturstyrelsen Blåvandshuk og i forbindelse med bearbejdningen af data til Aarhus Universitet.

I årene 2002-2004 blev der indsamlet oplysninger om, i hvilket af jagtområderne fuglene var nedlagt. For efteråret 2004 indleverede omkring 70 % af jægerne mere detaljerede oplysninger, der gjorde det muligt at opgøre udbyttet for hvert af de tre jagtområder for hver af jagtugerne. For de efterfølgende sæsoner har jægerne alene skullet videregive oplysninger om deres samlede udbytte pr. sæson. Så fra disse sæsoner er det ikke muligt at opgøre, hvornår på sæsonen og i hvilke af de tre jagtområder, fuglene blev nedlagt.

I forbindelse med at opgøre det årlige udbytte har jægerne i alle sæsonerne skullet angive udbyttet på artsniveau for pibeand, krikand, gråand, blishøne, dobbeltbekkasin (dog angivet som bekkasin) og skovsneppe. Desuden skulle jægerne angive antallet af nedlagte 'gæs' og antallet af 'andre ænder' uden at skelne mellem arterne. Fra og med 2016 gik man for gæssenes vedkommende over til at skelne mellem de enkelte arter (i 2015 blev der dog skelnet mellem grågæs og gruppen øvrige gæs). Hvad angår ænderne, gik man fra og med efteråret 2007 over til at opgøre antallet af nedlagte skeænder, og fra sæsonen 2009 begyndte man også at angive antallet af nedlagte spidsænder. Siden sæsonen 2017 har jægerne angivet art på samtlige nedlagte ænder, hvilket har ført til angivelser af udbyttet også af knarand, atlingand, taffeland, troland, bjergand og hvinand.

I et forsøg på at belyse, om år til år ændringerne i udbyttet delvist kunne forklares med variationer i, hvor mange individer der optrådte af de enkelte arter i Skjern Enge, blev udbyttet pr. sæson sammenholdt med antallet af fugledage i de enkelte år. Viden om forekomsten af gæs var tilgængelig for årene 2002-2011, mens data om forekomsten af ænder og blishøne var tilgængelig for årene 2002-2016 (Bregnballe et al. 2014, 2019). Arternes forekomst blev opgjort som summen af fugledage for hver sæson (se Bregnballe et al. 2014, 2019).

4.2.2 Vingeundersøgelsen

Forud for hver jagtsæson blev der henstillet til, at alle de jægere, der deltog i jagterne på statens arealer i Skjern Enge, indsamlede vingerne fra det fuglevildt, de nedlagde. Alle jægere, der deltog i vingeundersøgelsen, fik udleveret særlige vingekuverter. Vingerne fra den enkelte jagt blev lagt i en kuvert, og på hver kuvert angav jægeren, på hvilken dato fuglene var blevet nedlagt. Kuverterne med vinger blev afleveret til opbevaring i en fryser, og med mellemrum blev vingerne bragt til Kalø, Aarhus Universitet. Her blev alle vingerne gennemgået, idet art, køn og alder blev bestemt ud fra vingernes karakteristika (se Christensen & Hounisen 2014). I nærværende rapport indgår data fra vingeundersøgelsen frem til og med jagtsæsonen 2016.

På baggrund af de indleverede vinger har det været muligt, a) at estimere artssammensætningen for grupperne “gæs” og “andre ænder”, b) at opgøre køns- og alderssammensætning blandt de hyppigt nedlagte arter, og c) at estimere hvornår på sæsonen flere af arterne blev nedlagt.

Til beskrivelsen af, hvornår på sæsonen vildtet var blevet nedlagt, delte vi hver måned fra september til og med december i første halvdel hhv. anden halvdel af måneden. Vi har skelnet mellem fugle nedlagt under den tidligere jagtordning og fugle nedlagt under den nuværende ordning. Det skyldes først og fremmest, at der under den nuværende ordning ikke kunne udøves jagt i Jagtområde Vest i september. Af den grund kunne man forvente, at der samlet ville blive nedlagt færre stykker vildt i Skjern Enge i september under den nuværende ordning.

Foto 4. Vinger fra nedlagte skeænder. Vingen øverst til højre er fra en adult hun, mens den midterste vinge er fra en adult han, og den nederste vinge er fra en ung han. Foto: DCE, Aarhus Universitet.

For den tidligere jagtordning og for den nuværende ordning viser vi fordelingen af udbyttet hen over sæsonen for de arter, hvorfra vi har oplysning om dato for nedlæggelse fra mindst 50 individer af arten. På grundlag af det kriterium har vi for sæsonerne med den tidligere jagtordning kunnet opgøre den tidsmæssige fordeling af udbyttet for 6 arter, mens dette for den nuværende ordning var muligt for 11 arter.

Blandt de indsendte vinger indgår også et ukendt (men formentlig beskedent) antal vinger fra fugle nedlagt af jægere, der havde udøvet jagt på private arealer i Skjern Å-dalen. Ud fra de indleverede kuverter med vinger var det således ikke i alle tilfælde muligt at afgøre, om fuglene var blevet nedlagt på private arealer eller på statens arealer.

4.3 Resultater

4.3.1 Udbyttets størrelse og sammensætning

Udbyttet af vandfugle var knap 1.600 fugle i det første år med jagt, dvs. i 2002, men siden lå udbyttet i de fleste sæsoner mellem 2.000 og 2.500 fugle (Tabel 3). I årene 2003 til 2012 blev der årligt nedlagt i gennemsnit 2.187 fugle, mens gennemsnittet for årene 2013-2018 var steget til 2.647 fugle. Det hidtil største udbytte var i 2016 med 3.022 fugle. Udbyttet var særlig lavt i 2010 og i 2019. Lavt udbytte i 2010 hænger måske sammen med, at det blev koldt tidligt i det efterår. Det lave udbytte (1.693 fugle) i 2019 forklares med at oversvømmelser fra oktober og frem gjord store dele af engene utilgængelige for færdsel og dermed for jagt (M. Bank-Mikkelsen pers. medd. og egne observationer).

Tabel 3. Udbyttet af vandfugle under jagterne på de statsejede arealer i Skjern Enge i jagtsæsonerne 2002/03-2019/20, idet det angivne år henviser til efteråret i den pågældende jagtsæson. Det fremgår af Tabel 6 og 7 hvilke arter, der indgår i grupperne 'Gæs' hhv. 'Andre ænder'.

Art/gruppe	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Gæs	20	12	32	25	37	101	77	75	48	123	171	75	128	264	282	176	273	234
Pibeand	210	414	674	650	468	636	492	530	454	701	670	726	723	623	979	811	723	440
Krikand	663	928	799	725	801	468	611	714	644	878	553	1281	925	909	870	790	980	556
Gråand	528	651	631	727	772	590	600	490	369	407	456	470	462	446	551	381	447	264
Andre ænder	85	46	202	111	152	141	130	240	280	177	195	160	117	222	250	230	289	136
Blishøne	0	6	37	57	61	43	190	131	14	33	12	9	0	0	4	44	0	19
Dobbeltbekkasin	60	40	12	40	45	36	32	63	48	37	33	37	105	54	82	48	57	44
Skovsneppe	2	0	1	3	0	1	5	3	2	3	0	0	0	2	4	4	0	0
I alt	1568	2097	2388	2338	2336	2016	2137	2246	1859	2359	2090	2758	2460	2389	3022	2484	2769	1693

Ænder udgjorde i gennemsnit 91 % af de nedlagte vandfugle i 2002-2018 (årligt 86-97 %; i 2019 udgjorde ænder kun 82 %). Arterne krikand, gråand og pibeand udgjorde tilsammen i gennemsnit 91 % (årligt 84-98 %) af alle nedlagte ænder i 2002-2019. I de første syv år med jagt, dvs. i 2002-2008, udgjorde gråand 33 % (årligt 27-36 %) af de nedlagte ænder, men i 2009-2019 var denne andel faldet til 20 % (årligt 17-25 %; Tabel 4). Andelen af krikænder var høj (45-46 %) i de første to år, men faldt derefter til i gennemsnit 36 % (årligt 26-49 %) af alle nedlagte ænder. Pibeændernes andel i udbyttet af ænder steg fra

14 % i den første sæson til 29 % i den tredje sæson, og i årene herefter udgjorde de i gennemsnit 30 % (årligt 21-37 %) med en tendens til stigende betydning efter 2010 (Tabel 4).

Tabel 4. Udbyttet af gråand, krikand, pibeand og 'andre ænder' i % af det samlede udbytte af ænder under jagterne på de statsejede arealer i Skjern Enge i 2002-2019. Det fremgår af Tabel 6 hvilke arter, der indgår i gruppen 'andre ænder'.

År	% af alle ænder nedlagt				Antal nedlagt
	Pibeand	Krikand	Gråand	Andre ænder	
2002	14,1	44,6	35,5	5,7	1.486
2003	20,3	45,5	31,9	2,3	2.039
2004	29,2	34,6	27,4	8,8	2.306
2005	29,4	32,8	32,9	5,0	2.213
2006	21,3	36,5	35,2	6,9	2.193
2007	34,7	25,5	32,2	7,7	1.835
2008	26,8	33,3	32,7	7,1	1.833
2009	26,8	36,2	24,8	12,2	1.974
2010	26,0	36,9	21,1	16,0	1.747
2011	32,4	40,6	18,8	8,2	2.163
2012	35,8	29,5	24,3	10,4	1.874
2013	27,5	48,6	17,8	6,1	2.637
2014	32,5	41,5	20,7	5,3	2.227
2015	28,3	41,3	20,3	10,1	2.200
2016	36,9	32,8	20,8	9,4	2.650
2017	36,7	35,7	17,2	10,4	2.212
2018	29,6	40,2	18,3	11,8	2.439
2019	31,5	39,8	18,9	9,7	1.396
Gennemsnit	28,9	37,6	25,1	8,5	2.079

Blandt gruppen af øvrige arter af svømmeænder dominerede spidsand og skeand (Tabel 5 og 6).

Ifølge jægerens indberetninger blev der i årene 2009-2019 nedlagt 361 spidsænder og 668 skeænder, svarende til at der blev nedlagt 19 skeænder for hver gang, der blev nedlagt 10 spidsænder. Ser man i stedet på resultatet af vingeundersøgelsen (Tabel 6) blev der nedlagt 8 skeænder for hver 10 spidsænder. Denne forskel skyldes formentlig flere forhold. Nogle af jægerne har muligvis angivet hunner af spidsænder som værende gråænder eller tilhørende gruppen af 'andre ænder'. En anden mulig årsag er, at der blandt ænderne nedlagt på private arealer i Skjern Å-dalen har været en højere andel af spidsænder, fx fordi en del af ænderne, der blev skudt på private arealer, blev nedlagt på stubmarker, som er kendt for at kunne trække spidsænder til under aftentrækket.

For årene 2017-2019 angav jægerne også artsnavn for den gruppe af ænder, som i tidligere sæsoner blot var opgivet under gruppen 'andre ænder'. Ifølge disse angivelser blev der i 2017-2019 pr. jagtsæson nedlagt 20-37 knarænder.

Vingeundersøgelsen bekræftede, at ud over spidsand og skeand dominerede knarand blandt de såkaldt øvrige arter af svømmeænder. De indsendte vinger tydede på, at kun få atlingænder blev nedlagt (Tabel 6).

Udbyttet af de enkelte arter af dykænder blev også angivet for årene 2017-2019, og antallet varierede som følger: 4-11 taffelænder, 17-43 troldænder og 5-21 hvinænder pr. jagtsæson. Desuden blev det for 2017 angivet, at 6 bjergænder var blevet nedlagt.

Vingeundersøgelsen bekræftede, at troldand og hvinand dominerede blandt dykænderne (Tabel 6).

Tabel 5. Antal spidsænder og skeænder nedlagt under jagterne i Skjern Enge ifølge jægerens indberetning til Skjern Ådalens Jægersammenslutning. Tallene er kun givet for de år, hvor jægerne havde mulighed for at angive udbyttet af disse to arter særskilt ved indberetningen.

År	Antal nedlagt	
	Spidsand	Skeand
2007	-	34
2008	-	53
2009	31	72
2010	8	50
2011	15	42
2012	16	24
2013	13	43
2014	12	41
2015	17	114
2016	5	109
2017	102	34
2018	121	103
2019	21	36

Tabel 6. Artsfordeling inden for grupperne "Gæs" og "Andre ænder" blandt de vinger, som sendt af jægere, der har nedlagt gæs og ænder i Skjern Enge i 2002-2016.

Artsgruppe		Antal
Art		
Gæs		
Grågås		413
Blisgås		63
Kortnæbbet gås		138
Kanadagås		8
Andre ænder		
<i>Svømmeænder</i>		
Atlingand		9
Spidsand		332
Knarand		91
Skeand		224
<i>Dykænder</i>		
Taffeland		14
Troldand		124
Bjergand		6
Hvinand		98

Ud over ænder blev der især nedlagt gæs og dobbeltbekkasin (Tabel 3). Blandt gæssene var det især grågås og kortnæbbet gås, der blev nedlagt (Tabel 6). I jagtsæsonerne 2015-2019 kunne jægerne opgive udbyttet af de enkelte arter af gæs. Disse opgørelser viste, at udbyttet i disse år varierede som følger: 142-252 grågæs, 8-91 kortnæbbede gæs og 5-31 blisgæs. Desuden blev det for 2018 angivet, at der da var blevet nedlagt 4 canadagæs.

Til trods for at der i årene 2002-2004 blev afholdt lige mange jagter i alle tre jagtområder, var jagtudbyttet af ænder i Jagtområde Vest i gennemsnit 2,0 gange højere end i Jagtområde Midt og 3,6 gange højere end i Jagtområde Øst (baseret på opgørelse af oplysninger om i hvilket jagtområde 568, 924 og 1.495 ænder var blevet nedlagt i hhv. 2002, 2003 og 2004). Fra sæson til sæson var der for pibeand, krikand og gråand ikke noget fast mønster mht., om den ene art blev nedlagt hyppigere i ét jagtområde fremfor i et andet. Det tyder på, at disse tre arter ikke adskilte sig fra hinanden mht. deres tilbøjelighed til at trække fra Ringkøbing Fjord og den vestligste del af Skjern Enge til henholdsvis Jagtområde Vest, Midt og Øst.

4.3.2 Alders- og kønsfordeling

For seks arter af svømmeænder og to arter af dykænder er der for sæsonerne 2002-2016 udført alders- og kønsbestemmelse ud fra indsendte vinger for mindst 50 nedlagte fugle (Tabel 7). Hovedparten af de nedlagte svømmeænder var ungfugle (Tabel 7, Fig. 6). For krikand, pibeand, gråand og spidsand lå andelen af ungfugle på 60-65 %, mens den var på 74 % for skeand og på 45 % for knarand. For de to arter af dykænder, troldand og hvinand, var knap halvdelen ungfugle.

For flere af arterne afveg andelen af ungfugle signifikant fra den andel af ungfugle, der blev registreret i resten af landet. For knarand, krikand og gråand var der signifikant færre ungfugle blandt ænderne nedlagt i Skjern Enge end blandt ænderne nedlagt i den øvrige del af landet, mens tilfældet var det modsatte for pibeand og hvinand (Tabel 7).

For de enkelte arter af svømmeænder var 53-61 % af de nedlagte individer hanner (Tabel 8, Fig. 7). For troldand var omkring halvdelen hanner, mens der for hvinand kun var 38 % hanner.

Andelen af hanner blandt ænder nedlagt ved Skjern Enge svarede for de fleste arter nogenlunde til andelen i resten af landet (Tabel 8). Dog var der signifikant færre hanner blandt de nedlagte pibeænder ($P < 0,0001$) og krikænder ($P < 0,05$) ved Skjern Enge.

Foto 5. Vinge af en voksen krikand han. Foto: DCE, Aarhus Universitet.

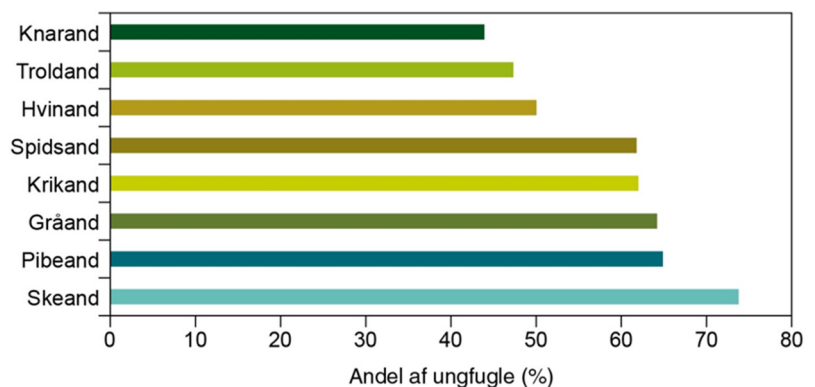
Tabel 7. Andelen (%) af ungfugle blandt de ænder, der blev nedlagt i Skjern Enge i 2002-2016, sammenlignet med andelen af ungfugle blandt ænder nedlagt i den øvrige del af Danmark i den samme årrække. Opgørelsen er alene baseret på bestemmelse af alder ud fra indsendte vinger. "N" angiver antal individer af ænder, hvor alderen blev bestemt ud fra de indsamlede vinger. Det er angivet, i hvilken grad andelen af ungfugle ved Skjern Enge afveg fra resten af landet (signifikans er beregnet vha. χ^2 -test; n.s. = ingen signifikant forskel).

Artsgruppe	Skjern Enge		Øvrige Danmark		Forskel		
	Art	% ungfugle	N	% ungfugle	N	i %	Signifikans
Svømmeænder							
Pibeand	64,8	2.273	59,7	25.451	5,2	P < 0,0001	
Knarand	43,9	82	55,3	817	-11,4	P < 0,05	
Krikand	62,0	3.029	75,6	47.948	-13,7	P < 0,0001	
Gråand	64,2	2.141	76,1	42.307	-11,9	P < 0,0001	
Spidsand	61,8	251	65,9	4.130	-4,2	n.s.	
Skeand	73,7	217	69,2	1.215	4,5	n.s.	
Dykænder							
Troldand	47,3	74	56,6	4.890	-9,3	n.s.	
Hvinand	50,0	100	38,0	6.322	12,0	P < 0,05	

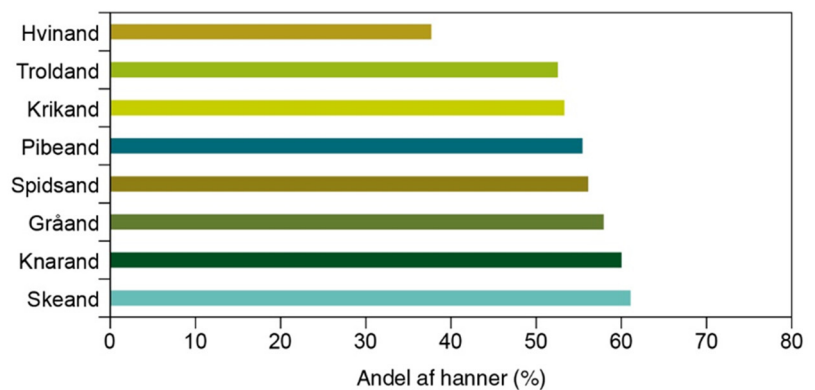
Tabel 8. Andelen (%) af hanner blandt de ænder, der blev nedlagt i Skjern Enge i 2002-2016, sammenlignet med andelen af hanner blandt ænder, der er nedlagt i den øvrige del af Danmark i samme årrække. Opgørelsen er alene baseret på bestemmelse af køn ud fra indsendte vinger. "N" angiver antal individer af ænder, hvor kønnet blev bestemt ud fra de indsamlede vinger. Det er angivet, i hvilken grad andelen af hanner ved Skjern Enge afveg fra resten af landet (signifikans er beregnet vha. en χ^2 -test, n.s. = ingen signifikant forskel).

Artsgruppe	Skjern Enge		Øvrige Danmark		Forskel	
	Art	% hanner	N	% hanner	N	i % Signifikans
Svømmeænder						
	Pibeand	55,4	2.269	59,8	25.455	-4,4 P < 0,0001
	Knarand	60,0	70	57,6	834	2,4 n.s.
	Krikand	53,3	3.197	55,1	47.757	-1,8 P < 0,05
	Gråand	57,9	2.144	58,3	42.177	-0,4 n.s.
	Spidsand	56,1	230	54,8	4.141	1,2 n.s.
	Skeand	61,1	190	56,7	1.242	4,4 n.s.
Dykænder						
	Troldand	52,5	80	54,1	4.826	-1,6 n.s.
	Hvinand	37,7	77	45,3	6.345	-7,6 n.s.

Figur 6. Andelen (%) af ungfugle blandt de ænder, der blev nedlagt i Skjern Enge i 2002-2016. Opgørelsen er alene baseret på bestemmelse af alder ud fra indsendte vinger. Antallet af vinger, der ligger til grund for opgørelsen, fremgår af Tabel 7.

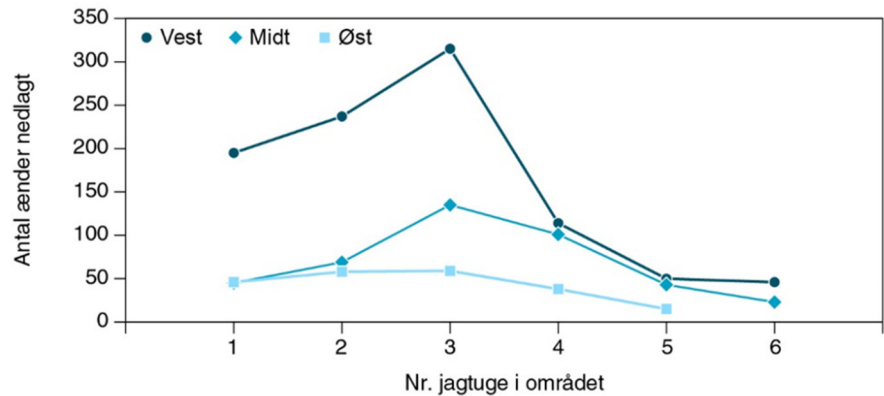
Figur 7. Andelen (%) af hanner blandt de ænder der blev nedlagt i Skjern Enge i 2002-2016. Opgørelsen er alene baseret på bestemmelse af køn ud fra indsendte vinger. Antallet af vinger, der ligger til grund for opgørelsen, fremgår af Tabel 7.

4.3.3 Tid på sæsonen

Ud fra oplysninger om udbyttet under de enkelte jagter i 2004 kunne den tidsmæssige fordeling af udbyttet opgøres for denne sæson. Som det fremgår af Figur 8, var udbyttet af ænder i Jagtområde Vest i denne sæson markant højere i de første tre jagtuger (mellem 9. september og 23. oktober) end i de tre senere jagtuger. I Jagtområde Midt kulminerede udbyttet i den 3. og 4. jagtuge, og i Jagtområde Øst kulminerede udbyttet i 2. og 3. jagtuge (Fig. 8).

Figur 8. Den sæsonmæssige udvikling i udbyttet af svømmeænder i henholdsvis Jagtområde Vest, Midt og Øst i Skjern Å projektområde i efteråret 2004. Udbyttets fordeling over sæsonen kunne opgøres ud fra oplysninger indleveret af ca. 70 % af jægerne.

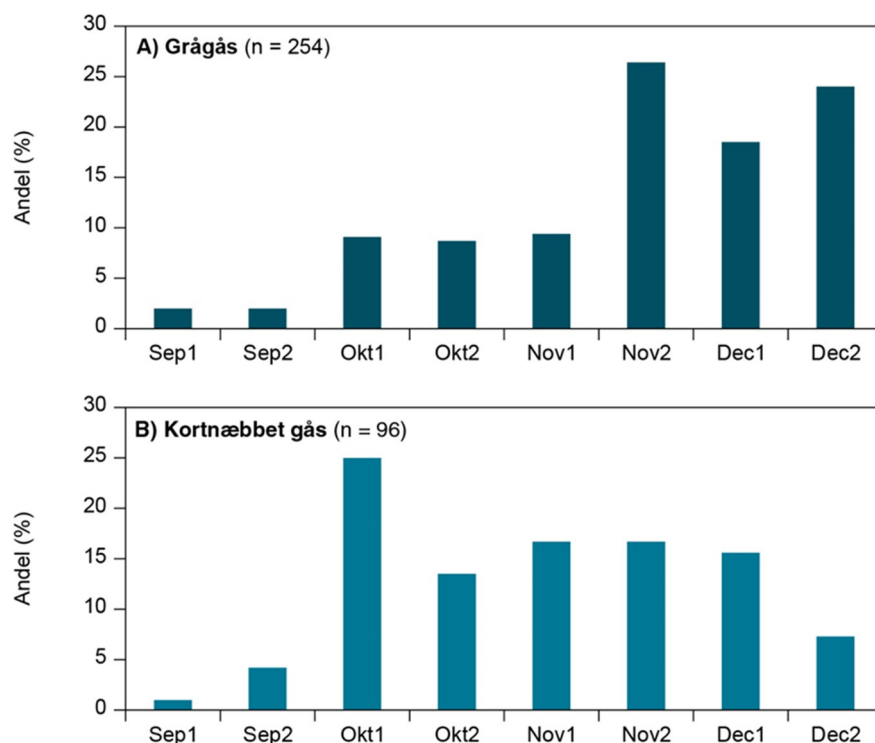
På baggrund af jægerne indlevering af vinger fra det nedlagte vildt kunne den tidsmæssige fordeling af udbyttet beskrives for de hyppigst nedlagte arter. Der blev skelnet mellem vinger indsendt under den først gældende jagtordning (2002-2006), og vinger indsendt under den nuværende ordning (2007-2016). For nogle af arterne har vi fra den tidligere jagtordning kun oplysninger om dato for nedlæggelse fra et mindre antal fugle (<50 fugle). Så for disse arter vises den tidsmæssige fordeling af udbyttet kun for sæsonerne dækkende den nye ordning.

Som det fremgår af Figur 9A, blev de fleste grågæs nedlagt i anden halvdel af november og i december. I modsætning til dette blev en stor del af de kortnæbbede gæs nedlagt allerede i første halvdel af oktober (Fig. 9B).

Foto 6. I november, hvor dette foto er taget, stod betydelige arealer inden for jagtområderne ofte under vand. Her et kig ind i nordvestenden af Jagtområde Vest. Foto: Christian Kristensen.

Figur 9. Den sæsonmæssige fordeling af udbyttet af grågås og kortnæbbet gås nedlagt i Skjern Å projektområde i efterårene 2007-2016 angivet i procent af det samlede antal individer (n), hvorfra der blev indleveret en vinge.

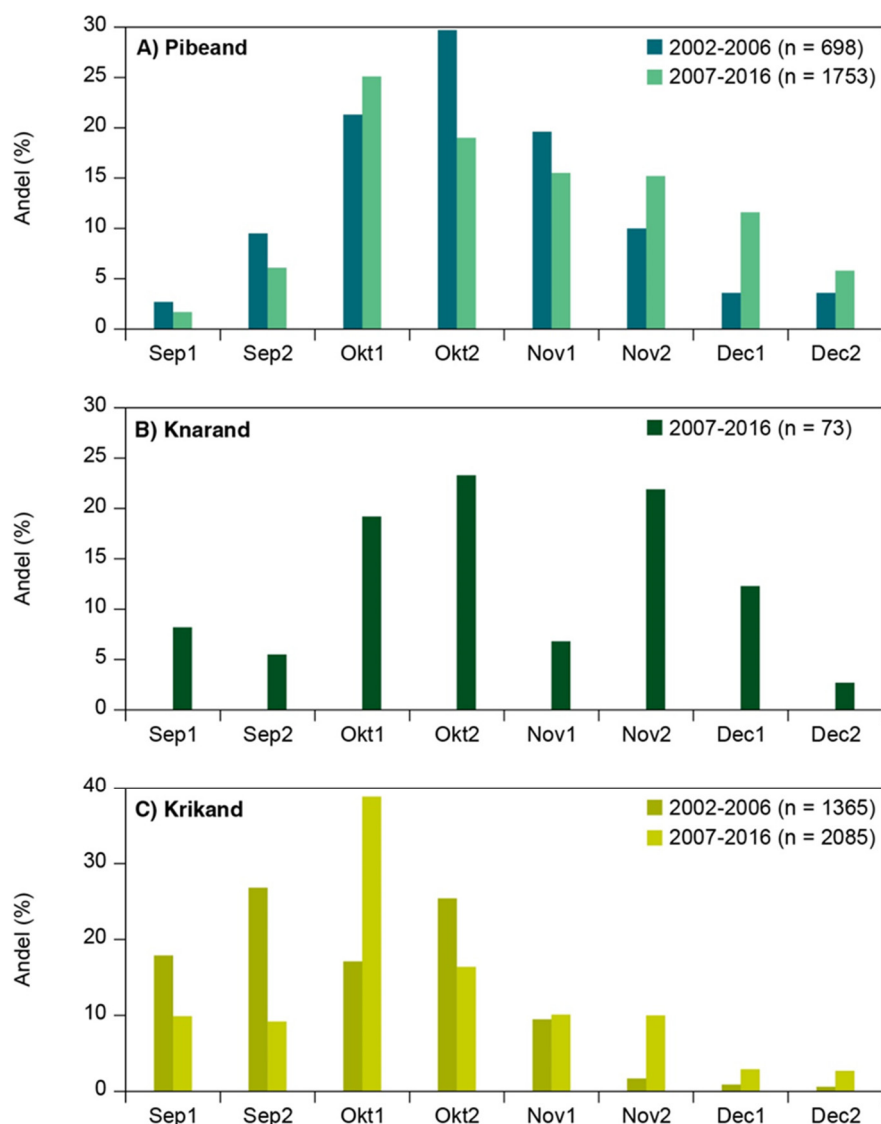

Pibeand blev nedlagt i størst antal i oktober, men især i årene 2007-2016 blev en væsentlig andel også nedlagt efter midten af november (Fig. 10A). Knarand blev især nedlagt i oktober-november (Fig. 10B), hvorimod krikand blev nedlagt i størst antal først på efteråret (Fig. 10C). For krikand ses et tydeligt skift fra den tidligere til den nuværende jagtordning med hensyn til, hvornår flest fugle blev nedlagt. Som det var tilfældet for pibeand, blev der under den nuværende ordning nedlagt forholdsvis flere krikænder i første halvdel af oktober og efter midten af november end under den gamle ordning.

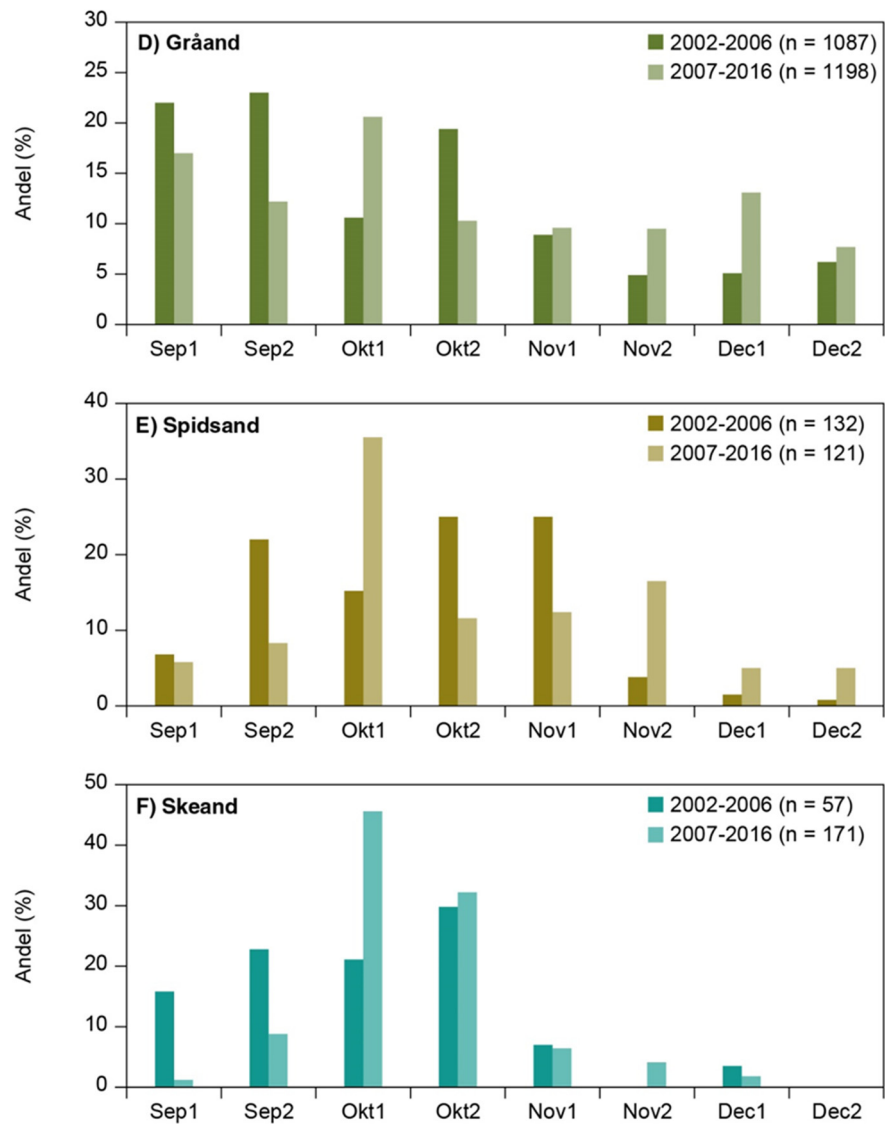
Foto 7. Skjern Enge blev benyttet af et stort antal vandfugle til sent på efteråret. Det gælder også grågæs som ses i forgrunden af dette foto taget i december 2009. Foto: Christian Kristensen.

Figur 10. Den sæsonmæssige fordeling af udbyttet af seks arter af svømmemønder i Skjern Å projektområde i efterårene 2002-2006 hhv. 2007-2016 angivet i procent af det samlede antal individer (n), hvorfra der blev indleveret en vinge. For knarand blev der kun indsamlet tilstrækkeligt med vinger i perioden 2007-2016. Bemærk at y-akserne ikke har samme skala.

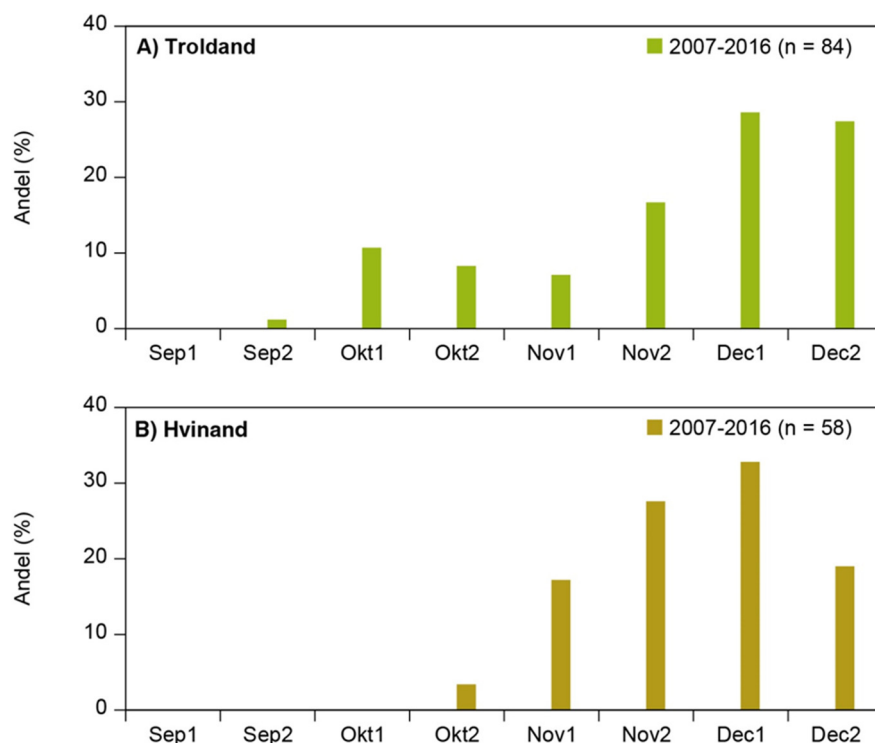
Gråand blev nedlagt forholdsvis jævnt hen gennem efteråret, men 60-75 % af udbyttet stammede fra jagterne i september-oktober (Fig. 10D). For spidsand blev der under den tidligere ordning nedlagt flest fugle mellem midten af september og midten af november, hvorimod der under den nye ordning blev nedlagt flest i første halvdel af oktober (Fig. 10E). Skeand blev stort set kun nedlagt i september-oktober (Fig. 10F).

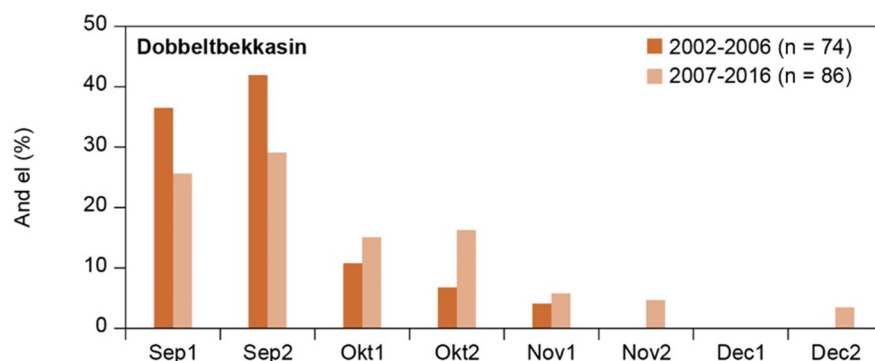
Troldand blev primært nedlagt i anden halvdel af november og i december (Fig. 11A), mens hvinand især blev nedlagt i november-december (Fig. 11B).

Dobbeltbekkasin blev først og fremmest nedlagt i september (Fig. 12). I årene med den tidligere jagtordning stammede 78 % af udbyttet af dobbeltbekkasin fra september, og i årene med den nye ordning stammede 55 % af udbyttet fra september.

Figur 11. Den sæsonmæssige fordeling af udbyttet af trolldand og hvinand i Skjern Å projektområdet i efterårene 2007-2016 angivet i procent af det samlede antal individer (n), hvorfra der blev indleveret en vinge.

Figur 12. Den sæsonmæssige fordeling af udbyttet af dobbeltbekkasin i Skjern Å projektområdet i efterårene 2002-2006 hhv. 2007-2016 angivet i procent af det samlede antal individer (n), hvorfra der blev indleveret en vinge.

4.3.4 Udvikling i udbyttet over årene

Gæs: Antallet af nedlagte gæs var meget lavt i årene frem til og med 2006. Udbyttet steg i 2007, og det steg igen i 2011-2012, og efter yderligere stigning nåede det 176-282 i 2015-2019 (Fig. 13A, Tabel 3).

Pibeand: Antallet af nedlagte pibeænder var meget lavt i det første år, hvorefter det steg og svingede mellem 414 og 674 individer frem til 2010. I 2011-2014 steg udbyttet til et lidt højere niveau (670-726) og steg så til næsten 1.000 nedlagte pibeænder i 2016 (Fig. 13B, Tabel 3). Siden da er udbyttet aftaget, og det var særlig lavt i efteråret 2019, hvor mulighederne for at udøve jagt på jagtdagene blev stærkt begrænset af ekstraordinært store mængder af vand på engene. Desuden var indtrækket af ænder jagtområde Vest nærmest ikke-eksisterende ved flere af jagtner i 2019.

Krikand: Under den tidligere jagtordning lå antallet af nedlagte krikænder på 663-928 individer, men udbyttet faldt i 2007 straks den nye jagtordning trådte i kraft (Fig. 13C). Senere steg udbyttet, og efter et exceptionelt højt udbytte i 2013 (1.281 nedlagte krikænder) lå udbyttet på et forholdsvis højt og stabilt niveau frem til og med 2018 (Fig. 13C). Som for de øvrige arter af svømmeænder, blev udbyttet af krikand i 2019 ramt af de forringede jagtmuligheder forårsaget af de store vandmængder.

Gråand: Antallet af nedlagte gråænder steg fra år til år i 2002-2006, hvor den tidligere jagtordning var gældende (Fig. 13D). Da den nuværende jagtordning trådte i kraft i 2007, faldt antallet af nedlagte gråænder, og i 2010 blev der nedlagt færre end halvt så mange gråænder som i 2006. Fra 2011 til 2018 lå antallet af nedlagte gråænder på et ret stabilt niveau, men med færre nedlagt pr. sæson end i årene med den tidligere jagtordning (Fig. 13D). Udbyttet af gråænder i 2019 var påvirket af efterårets oversvømmelser, der resulterede i nedsatte muligheder for at gennemføre jagterne.

Andre ænder: For arterne i gruppen 'andre ænder' var antallet under den tidligere jagtordning lavt i de to første år, forholdsvis højt i 2004, og derefter stabilt til og med 2008 (Fig. 13E). Efter et højt udbytte i 2009-2010 faldt det årlige udbytte frem til 2015, hvorefter det atter var højt, dog ikke i 2019 pga. de forringede jagtmuligheder i det efterår.

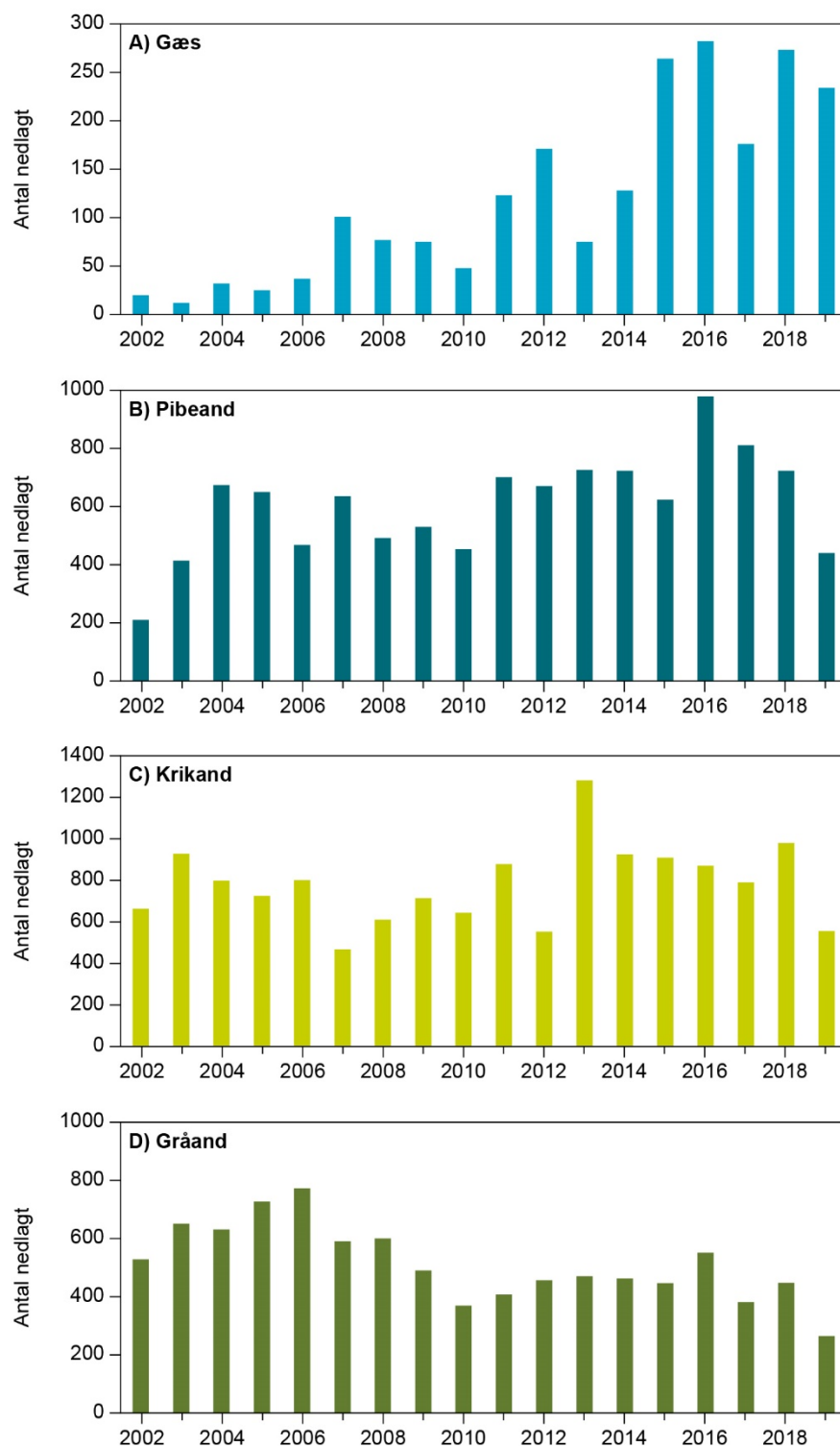
Blishøne: Der blev ikke nedlagt nogen blishøns i det første år. I de efterfølgende år var antallet af nedlagte blishøns svagt stigende, men i 2008 og 2009 blev der nedlagt et meget højt antal blishøns (hhv. 190 og 131). Herefter faldt antallet igen drastisk, og siden 2010 har det årlige udbytte svinget mellem 0 og 44 nedlagte blishøns (Fig. 13F).

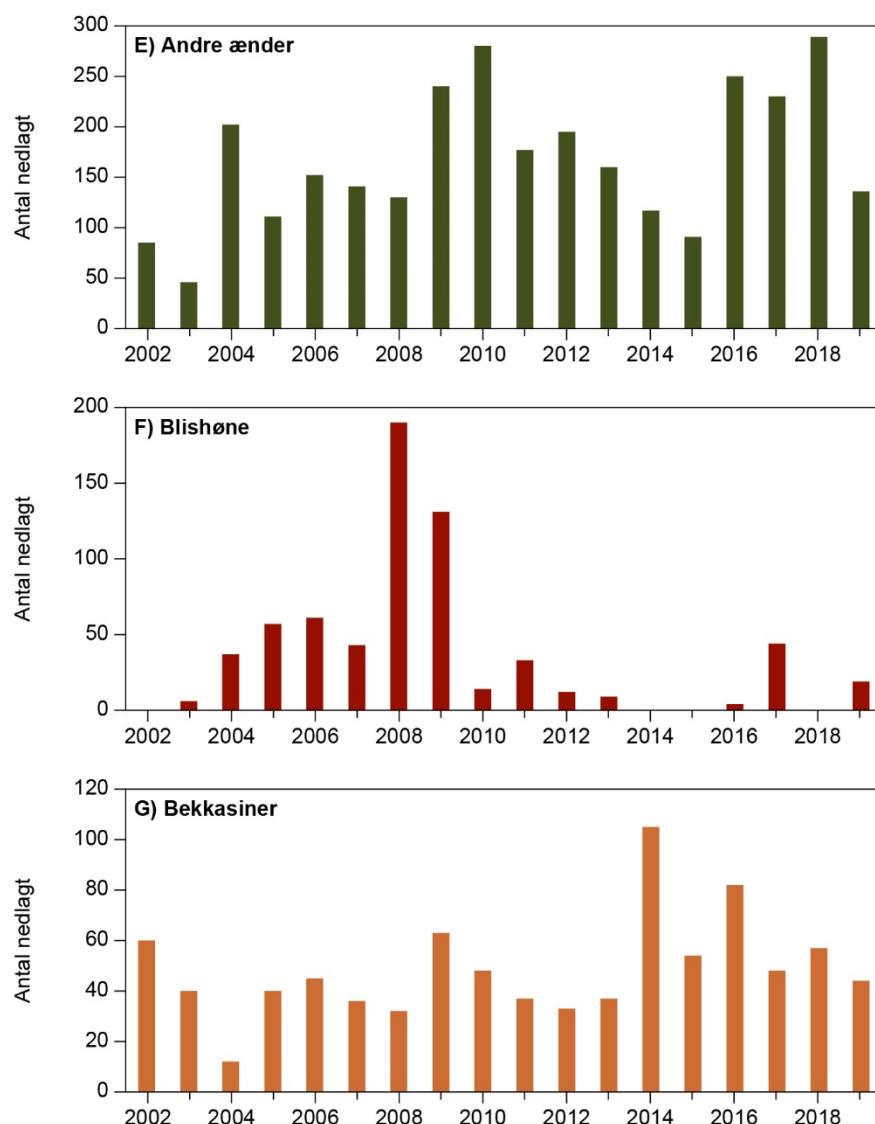

Foto 8. Jægere på vej til jagt i Jagtområde Vest, november 2009. Når store dele af jagtområderne blev oversvømmet kunne jægerne ikke sprede sig ud over arealerne på samme måde som tidligt på efteråret. Foto: Christian Kristensen.

Bekkasiner: Antallet af nedlagte bekkasiner har ligget temmelig stabilt frem til og med 2013 med et årligt udbytte på typisk 30-60 individer. Dog var udbyttet meget lavt i 2004, og i enkelte år (2014 og 2016) har udbyttet været væsentligt højere (Fig. 13G).

Figur 13. Udviklingen i udbyttet af gæs, pibeand, krikand, gråand, andre ænder, blishøne og bekkasiner over jægtsæsonerne 2002-2019. Opgørelserne er baseret på alle jægerens årlige indberetninger til Skjern Ådalens Jægersammenslutning. Bemærk at y-akserne ikke har samme skala.

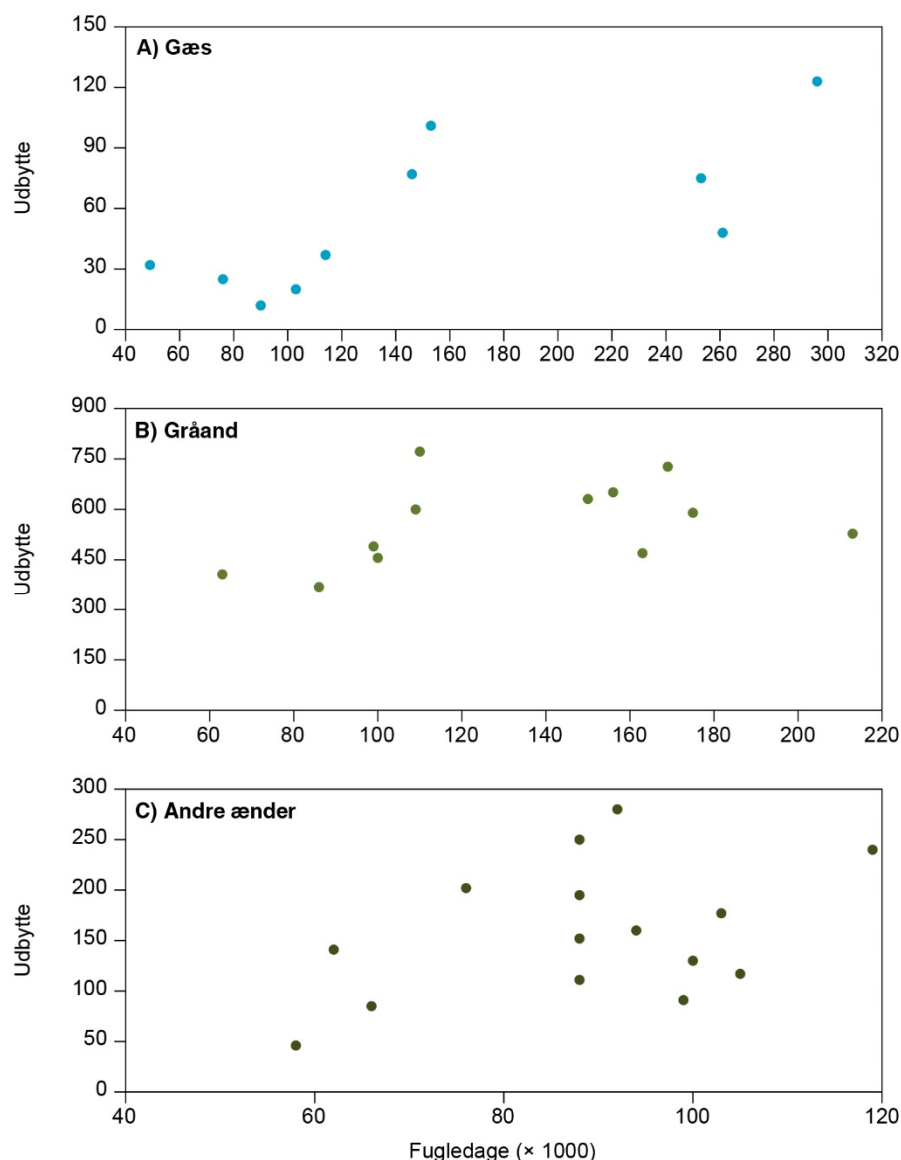

4.3.5 Sammenhæng med antallet af fugle

For årene 2002-2011 var der en signifikant positiv sammenhæng mellem udbyttet af gæs og antallet af fugledage for gæs (Fig. 14, Pearson's korrelation, $t = 2,89$, $df = 8$, $P = 0,0204$). Så jo flere gæs der benyttede Skjern Enge, jo flere blev nedlagt inde i jagtområderne. Der blev ikke fundet nogen signifikant positiv sammenhæng mellem udbytte og antallet af fugle (udtrykt som antal fugledage) for årene 2002-2016 for hverken gråand, krikand, pibeand, svømmeænder samlet, andre arter af ænder (samlet i én gruppe i udbyttet), blisløne eller bekkasin. Dog var der en tendens til en positiv sammenhæng for gråand og "andre ænder" (Fig. 14B). Sammenhængen mellem udbyttet og antallet af fugledage blev ikke tydeligere ved at korrigere for det fald i samlet udbytte pr. sæson, der fandt sted fra og med 2007; et fald der formentlig primært var en følge af, at jagt ikke kunne udføres i Jagtområde Vest i september 2007-2016.

Figur 14. Det årlige udbytte af A) gæs, B) gråænder, C) "Andre ænder" i Skjern Å projektområde i relation til antallet af fugledage i de enkelte år, 2002-2016. For gæs kunne antallet af fugledage kun opgøres for 2002-2011. Opgørelsen af antal fugledage for gæs er her beregnet som summen af antal fugledage for grågås og kortnæbbet gås. I gruppen af "Andre ænder" indgår atlingand, knarand, spidsand, skeand, troldand, hvinand og taffeland. Bemærk at y-akserne ikke har samme skala.

4.3.6 Sammenligning af udbyttet under de to jagtordninger

I det følgende sammenlignes først udbyttet i de sidste fire år med den tidligere ordning med udbyttet i de første fire år med den nuværende jagtordning. Vi har her undladt at inddrage udbyttet i det første år (2002) med den tidligere ordning. Det skyldes, at fugletællingerne viste, at 2002 – for mange arters vedkommende – adskilte sig betydeligt fra de efterfølgende år mht. fuglenes antal og brug af området (Bregnballe m.fl. 2005a, 2014). For at minimere effekten af, at de gradvise forandringer, som har fundet sted i Skjern Enge, skulle have for stor effekt på sammenligningen, valgte vi at begrænse antallet af år fra den nuværende ordning til de første fire år efter skiftet af jagtordning.

I Tabel 9 er det gennemsnitlige udbytte vist for de sidste fire år, hvor den tidligere ordning var gældende, og for de første fire år, hvor den nuværende jagtordning var gældende. Det fremgår af tabellen, at udbyttet af gæs steg. Den stigning kan imidlertid næppe tilskrives skiftet til en ny jagtordning (se afsnit 4.4.4). For pibeand var der ingen ændring, men for krikand og gråand faldt det gennemsnitlige udbytte med en fjerdedel. For krikand og gråand var der tale om en signifikant nedgang i udbyttet (t-test; krikand, $t = 3,06$, $P = 0,0235$; gråand, $t = 2,90$, $P = 0,0340$). For det samlede jagtudbytte var der tale om en nedgang på 10 %, og denne nedgang var tæt på at være signifikant ($t = 2,13$, $P = 0,0796$).

Sammenlignes udbyttet i de sidste fire år under den tidligere ordning med udbyttet i de første 12 år med den nuværende jagtordning (Tabel 10), er det kun for gråand der ses et lavere udbytte under den nye ordning. Efter 2010 steg det samlede jagtudbytte igen (Tabel 3), og samlet set var det gennemsnitlige antal nedlagte fugle 6 % højere i årene 2007-2018 end i årene 2003-2006 med den tidligere ordning (Tabel 10). Af Tabel 10 fremgår det også, at udbyttet af pibeand og 'andre ænder' har været højere under den nuværende ordning end under den tidligere ordning.

For blishøne og dobbeltbekkasin har der været store udsving i de årlige udbytter (Fig. 13F,G), og der er ikke umiddelbart grund til at formode, at forskellene mellem de to perioder (Tabel 9 og 10) knytter sig til, hvilken af de to jagtordninger, der var gældende.

Tabel 9. Det gennemsnitlige udbytte pr. jagtsæson af gæs, pibeand, krikand, gråand, 'andre ænder', blishøne, dobbeltbekkasin og af alle arter af vandfugle samlet på de stats-ejede arealer i Skjern Enge under de sidste fire år med den tidligere jagtordning (2003-2006) hhv. under de første fire år (2007-2010) med den nuværende ordning.

Art/gruppe	Gennemsnitligt udbytte		Ændring i % fra tidligere til nuværende
	Tidligere	Nuværende	
	jagtordning 2003-2006	jagtordning 2007-2010	
Gæs	27	75	184
Pibeand	552	528	-4
Krikand	813	609	-25
Gråand	695	512	-26
Andre ænder	128	198	55
Blishøne	40	95	135
Dobbeltbekkasin	34	45	31
I alt	2290	2065	-10

Tabel 10. Det gennemsnitlige udbytte pr. jagtsæson af gæs, pibeand, krikand, gråand, 'andre ænder', blishøne, dobbeltbekkasin og af alle arter af vandfugle samlet på de stats-ejede arealer i Skjern Enge under de sidste fire år med den tidligere jagtordning (2003-2006) hhv. under de første 12 år (2007-2018) under den nuværende ordning. Udbyttet i 2019 er ikke inkluderet, idet mulighederne for at udøve jagt i Skjern Enge da var stærkt forringede pga. delvis oversvømmelse.

Art/gruppe	Gennemsnitligt udbytte		Ændring i % fra tidligere til nuværende
	Tidligere	Nuværende	
	jagtordning 2003-2006	jagtordning 2007-2018	
Gæs	27	154	480
Pibeand	552	676	23
Krikand	813	832	2
Gråand	695	462	-34
Andre ænder	128	208	63
Blishøne	40	40	-1
Dobbeltbekkasin	34	54	58
I alt	2290	2416	6

Foto 9. I de perioder af året, hvor der var meget vand inde i jagtområderne, måtte jægerne benytte waders eller skridtstøvler.
Foto: DCE, Aarhus Universitet.

4.4 Diskussion

4.4.1 Udbyttets størrelse og sammensætning

Jagtudbyttet på statens arealer i Skjern Enge udgør for de fleste arter af svømmeænder mellem 1 og 3 % af det samlede jagtudbytte i Danmark. Det gælder for pibeand, knarand, krikand, spidsand og skeand. For gråand samt for gæs, dykænder og andre arter udgør andelen under 1 %.

Den relative fordeling af jagtudbyttet i Skjern Enge afspejler langt hen ad vejen forekomsten af jagtbare arter i området. Optællingerne i 2002-2011 viste, at pibeand, krikand og gråand var de mest talrige af svømmeænderne, mens skeand, spidsand og knarand tilsammen udgjorde under 10 % af svømmeænderne (opgjort ud fra antal fugledage; Bregnballe m.fl. 2014).

4.4.2 Alders- og kønsfordeling

Blandt de nedlagte ænder i Skjern Enge var der for de fleste arter en lavere andel af ungfugle, end hvad der var tilfældet i resten af landet. Dette var i særlig høj grad tilfældet for krikand, gråand og knarand. Det vides ikke, hvad årsagen er til dette. En mulig forklaring kunne være, at området hvert år byder på gode, stabile forhold for rastende andefugle, så fuglene i vidt omfang vender tilbage året efter. For pibeand og hvinand var situationen den modsatte; her var der signifikant flere ungfugle blandt de nedlagte ænder ved Skjern Enge, end tilfældet var i resten af landet.

Kønsfordelingen for de nedlagte ænder i Skjern Enge afveg ikke væsentligt fra kønsfordelingen i resten af landet, dog var der især for pibeand en lavere andel af hanner. Det er vanskeligt at forklare denne forskel.

4.4.3 Tid på sæsonen

Den sæsonmæssige fordeling af jagtudbyttet vil i et vist omfang afspejle fænologien i de enkelte arters forekomst i Skjern Enge. Men det er ikke tilfældet for alle arter. Andre forhold, der spiller ind, omfatter:

- Ændringer i løbet af sæsonen i fuglenes brug af de forskellige områder i Skjern Enge. For flere af arterne ved vi, at det antal som optrådte i et enkelt område, fx et af jagtområderne, kunne variere meget gennem den enkelte sæson og fra sæson til sæson delvist uafhængigt af, hvor mange individer der samlet var tilstede af arten i Skjern Enge.
- Variation i antallet af ænder, der trak ind om aftenen. Antallet af ænder, der kom ind på aften- og morgentræk varierede tilsyneladende bl.a. afhængigt af fødeudbuddet og mængden af vand i de enkelte områder.
- Variation i antallet af jægere, der deltog i jagterne. Der var eksempelvis en tendens til, at flere jægere deltog i de jagter, der lå før midten af november end i de jagter, der lå senere på året.
- Ændringer ved overgangen fra den gamle til den nye ordning mht. den sæsonmæssige fordeling af aften- og morgenjagter.

Som eksempel på, hvordan forskellige forhold kan påvirke den sæsonmæssige fordeling af jagtudbyttet, kan nævnes krikand. Det gennemsnitlige antal optalte krikænder i Skjern Enge var forholdsvis konstant gennem månederne september, oktober og november (Bregnballe m.fl. 2014). Men der var et væsentligt fald i jagtudbyttet af krikænder i november (især under den tidligere jagtordning). Der har været registreret store år til år forskelle, i hvor mange krikænder der optrådte inde i de enkelte jagtområder i dagtimerne (se fx Fig. 14 i Bregnballe m.fl. 2005b), og krikændernes brug af de forskellige områder i Skjern Enge har også varieret gennem de enkelte sæsoner delvist uafhængigt af ændringerne i det samlede antal af krikænder, der var tilstede i Skjern Enge. Der var også stor variation fra sæson til sæson og gennem de enkelte sæsoner med hensyn til, hvor mange krikænder, der om aftenen trak ind til de enkelte jagtområder (P. Nissen pers. medd.).

Også for flere andre arter, blandt andet gråand og skeand, har jagtudbyttet i november været lavere end, hvad der måtte forventes på baggrund af arternes fænologi i Skjern Enge (jf. Bregnballe m.fl. 2014), hvilket delvis kan forklares med et lavere antal jægere i november.

Årsagen til den høje andel af grågæs i udbyttet sidst på sæsonen er ikke, at der da var flere grågæs i området, for optællingerne i Skjern Enge viste, at grågås i de fleste år optrådte i samme eller større antal fra september til midten af november end i anden halvdel af november til og i december (Bregnballe m.fl. 2014).

Der ses ret store forskelle på den sæsonmæssige fordeling af udbyttet mellem den først gældende jagtordning og den nuværende jagtordning. Ved overgangen til den nuværende jagtordning i 2007 blev der som allerede nævnt lukket for jagt i september i Jagtområde Vest. Dette har betydet, at for alle svømmeænderne faldt andelen af fugle, der blev nedlagt i september.

4.4.4 Udvikling i udbyttet over årene

For gæs steg udbyttet hen over årene, hvilket først og fremmest kan forklares med, at antallet gæs, der opholdt sig i området, steg med over en faktor fire fra 2002-2007 til 2011 (Bregnballe m.fl. 2014). Når udbyttet har været ekstra højt i flere af de senere sæsoner skyldes dette dog også, at der fra og med jagtsæsonen 2014/15 har været mulighed for at udøve jagt på gæs i januar måned. Det stigende udbytte af gæs i Skjern Enge er indtruffet nogenlunde parallelt med stigningen i det samlede udbytte af grågås i Danmark, som bl.a. afspejler væksten i bestanden af grågæs i NV Europa og i Danmark. Det samlede udbytte af grågæs i Danmark steg med en faktor fire fra 2002 til 2015, hvorefter stigningen er stagneret (<https://fauna.au.dk/jagt-og-vildtforvaltning/vildtudbytte/>).

For svømmeænderne generelt lader det til, at forekomstperioden i Skjern Enge er blevet forlænget med det resultat, at fuglene nu trækker væk senere på efteråret, og/eller de benytter i stigende grad de østlige dele af Skjern Enge sent på året. Således ses for pibeand, krikand, gråand og spidsand, at en større andel af jagtudbyttet blev nedlagt efter midten af november i årene 2007-2016, end tilfældet var i årene 2002-2006 (Fig. 10). Denne tendens ser ud til at holde, også selvom man tager højde for effekten af, at jagten blev lukket i september i Jagtområde Vest. En forlænget opholdstid kan være en medvirkende forklaring på, at der for pibeænder og 'andre ænder' var en tendens til stigende udbytte i årene fra 2007 og frem (Fig. 13).

Jagtudbyttet af gråand faldt i løbet af årene. Først på jagtsæsonen udgjorde gråænder en betydelig del af udbyttet, og lukningen af septemberjagten i Jagtområde Vest var formentlig en væsentlig del af forklaringen på, at udbyttet af denne art faldt efter 2006. Faldet i udbyttet af gråænder til et endnu lavere niveau efter 2009 må skyldes andre forhold. Tællingerne af vandfugle i Skjern Enge viste, at antallet af fugledage for gråand i faldt med mere end 50 % fra årene 2002-2007 til 2011 (Bregnballe m.fl. 2014). Det samlede jagtudbytte af gråænder i Danmark er også faldet gradvist (Asferg m.fl. 2016); alene fra 2002 til 2018 faldt udbyttet i Danmark med 32 % (<https://fauna.au.dk/jagt-og-vildtforvaltning/vildtudbytte/>). Det vurderes, at faldet i udbyttet af gråænder i Danmark i væsentlig grad knytter sig til en nedgang i antallet af gråænder, der årligt udsættes i Danmark (Noer m.fl. 2008, Asferg m.fl. 2016).

Forholdene for vandfugle i Skjern Enge er ikke ens fra år til år. Blandt andet har vandstanden stor betydning for vandfuglenes antal og fordeling, og vandstandsforholdene i Skjern Enge har varieret meget siden 2002 (Bregnballe m.fl. 2014). I nogle af årene har det været tørt i starten af sæsonen, hvorfor der ikke har været så mange ænder i starten, mens der senere på sæsonen er kommet mere vand på engene. I andre sæsoner har der været vådt allerede fra tidligt på sæsonen.

Variation i jagtudbyttet i relation til vandstandens og betydning for fuglenes antal og fordeling kan illustreres med følgende eksempel. Fra 2002 til 2003 steg udbyttet af ænder med en tredjedel og med 15 % fra 2003 til 2004. For pibeand alene var antallet af fugledage næsten fordoblet i 2003 i forhold til 2002 (Bregnballe m.fl. 2014), og i 2003 blev der nedlagt dobbelt så mange pibeænder som i 2002. I 2004 var udbyttet af pibeænder mere end tredoblet i forhold til 2002, selvom antallet af fugledage kun var en tredjedel højere end i 2002. Det høje udbytte for pibeand i 2004 kan blandt andet forklares med, at flere af områderne øst for hovedvej A11 mellem Skjern og Tarm blev attraktive for denne art på grund af de delvise oversvømmelser i det efterår. Der var ikke en oplagt forklaring på det høje udbytte af krikænder i 2003 (og 2004).

4.4.5 Udbyttet under de to jagtordninger

Faldet i udbytte af krikand og gråand i de første år efter 2006 var højest sandsynligt først og fremmest et resultat af indførelsen af den nuværende jagtordning, hvor muligheden for at gå på jagt i Jagtområde Vest i september forsvandt. For det første viste vingeundersøgelsen at 45 % af krikænderne og gråænderne blev nedlagt i september måned under den oprindelige ordning. For det andet viste de detaljerede udbytteoplysninger fra 2004, at 67 % af alle de ænder, der blev nedlagt i september, stammede fra Jagtområde Vest. For det tredje fremgår det også af oplysningerne fra efteråret 2004, at ænderne nedlagt i Jagtområde Vest i september, udgjorde 27 % af alle de ænder, der blev nedlagt i Skjern Enge i den sæson. Udbyttet af ænder kan have været udsædvanligt højt i Jagtområde Vest i september 2004, men tallene sandsynliggør, at fjernelsen af september-jagten i Jagtområde Vest har været en væsentlig årsag til faldet i udbyttet af krikænder og gråænder.

Under den oprindelige ordning blev kun 12 % af pibeænderne nedlagt i september, og det er givetvis forklaringen på, at der for denne art ikke kunne spores en nedgang i det samlede udbytte ved overgangen fra den oprindelige til den nuværende ordning.

Udbyttet af pibeænder steg efter 2010 og for gruppen 'andre ænder' steg udbyttet efter 2008. Ud over at disse arter af ænder kan have udvidet opholdsperioden i Skjern Enge, er det også muligt, at jægernes udbytte af disse arter steg, fordi den nuværende ordning bevirkede, at flere ænder opholdt sig i og trak ind til jagtområderne efter at jagterne skiftede fra tre dages jagt i træk (afløst af 2½ uges pause) til jagt en enkelt dag afløst af en uges pause. En indikation på at fravalget af jagt tre dage i træk var en fordel, var konstateringen af, at antallet af ænder, der kom på træk ind i jagtområderne, aftog betydeligt på andendagen med jagt. Det er derfor sandsynligt, at jægerne under den nuværende ordning har oplevet en stigning i mulighederne for at nedlægge ænder, idet jægerne nu har flere dage pr. sæson, hvor jagt finder sted umiddelbart efter at ænderne har haft en uges fred inde i jagtområderne.

Foto 10. Udkig mod syd fra observationstårnet ved stien langs det gamle Ganer Å-dige. I nogle af efterårene var store områder af engene oversvømmet, især i Jagtområde Vest. Foto: Christian Kristensen.

5 Jægerne vurdering af ordningerne

5.1 Indledning

For at undersøge jægerne holdning til jagtordningerne og undersøge mulighederne for forbedringer, blev der et par år efter skiftet fra den oprindelige til den nye jagtordning gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt jægerne.

5.2 Materiale og metoder

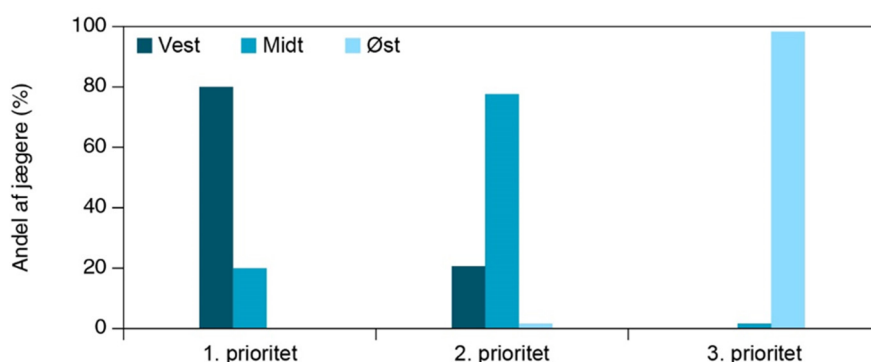
I alt 120 jægerne i Skjern Enge fik i løbet af jagtsæsonen 2009/10 udleveret et spørgeskema med 14 spørgsmål, der omhandlede fordele og ulemper ved den gamle og den nye jagtordning. Desuden var der spørgsmål om, hvilke jagtområder jægerne foretrak, samt hvilke forhold der indvirkede på, om den enkelte jæger tog på jagt.

5.3 Resultater

I alt 62 jægere svarede på spørgeskemaet. Antallet af jægere, der deltog, svarede således til halvdelen af de jægere, der havde købt jagtkort til sæsonen.

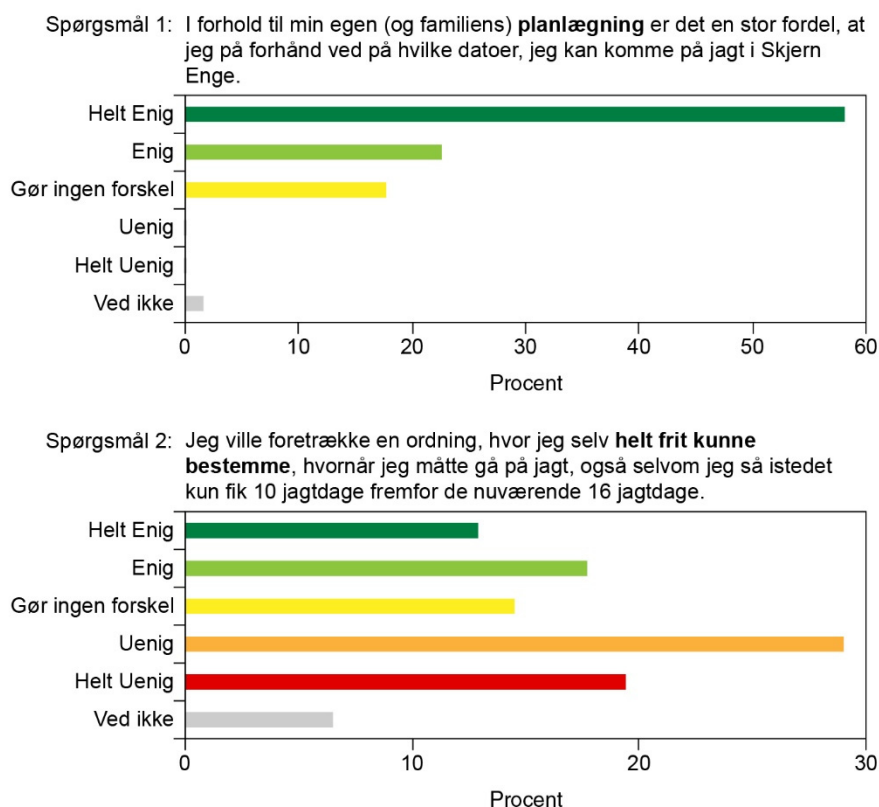
For hovedparten (80 %) af jægerne var Jagtområde Vest det foretrukne jagtområde. Jagtområde Midt blev af de fleste angivet som anden prioritet, hvorimod alle undtagen én person angav Jagtområde Øst som tredje prioritet (Fig. 15).

Figur 15. Hyppighedsfordeling af jægerne svar på i hvilket af de tre jagtområder de helst ville gå på jagt, hvis de kunne vælge frit.

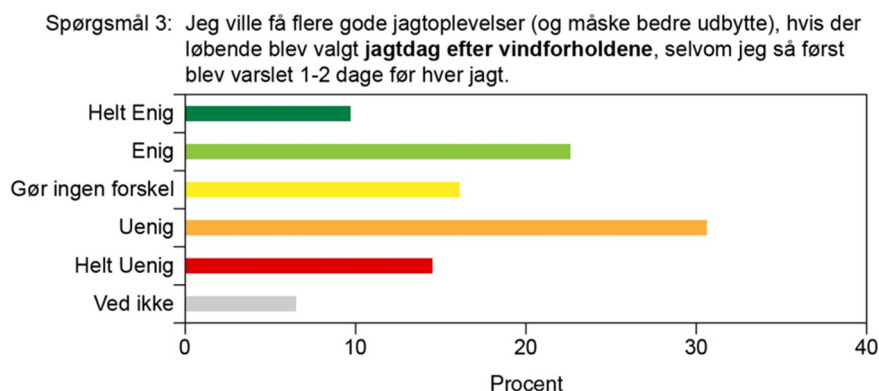
Jægerne foretrak generelt (81 %), at de på forhånd havde kendskab til, på hvilke datoer de kunne komme på jagt (Fig. 16, spørgsmål 1). Der var blandede meninger mht., om de ville fortrække en ordning, hvor de frit kunne bestemme, hvornår de gik på jagt, men hvor de fik færre jagtdage. Omkring halvdelen af jægerne angav dog, at de ikke foretrak sådan en ordning (Fig. 16, spørgsmål 2).

Figur 16. Hyppighedsfordeling af jægerenes svar på to spørgsmål om fordelene ved at have en plan henholdsvis værdien af at have frihed til at kunne vælge, hvornår man går på jagt.

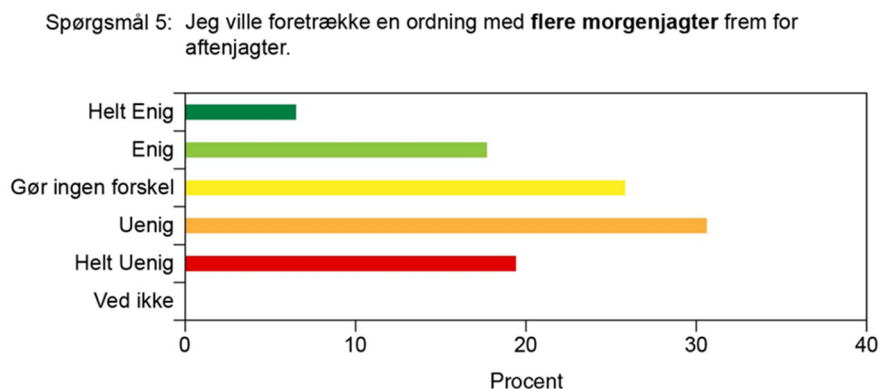
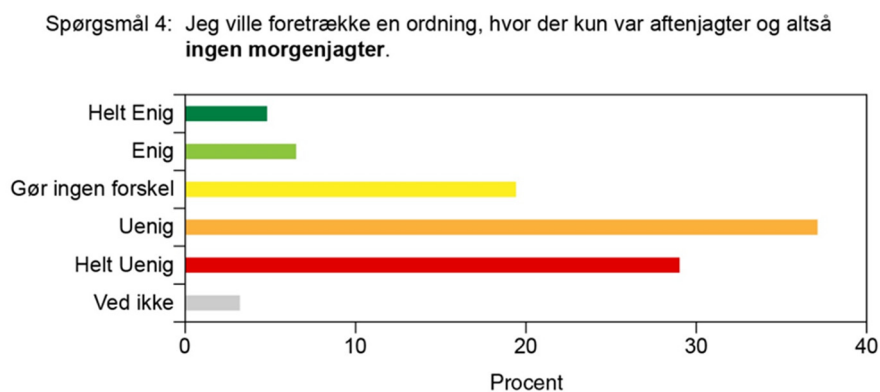
Der var også blandede meninger mht., om det ville give bedre jagtopplevelser, hvis der løbende blev valgt jagtdag efter vindforholdene, og dermed givet meget kort varsling før jagt. Der var en svag overvægt af jægere, som ikke mente, det var nogen god ide (Fig. 17).

Figur 17. Hyppighedsfordeling af jægerenes svar med hensyn til, om de forventer, at de ville få flere gode jagtopplevelser, hvis der blev valgt jagtdag afhængigt af vindforholdene.

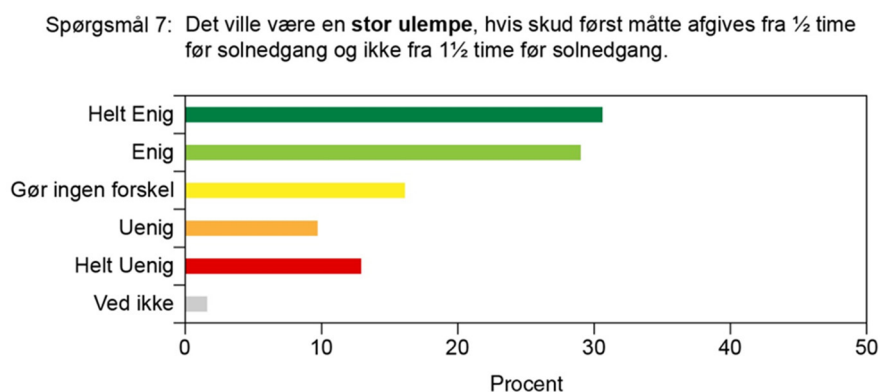
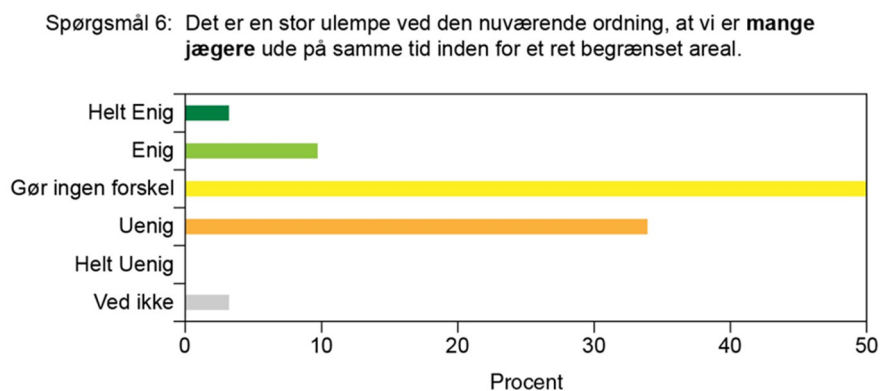
Hovedparten af jægerne foretrak ikke en ordning, hvor der kun var aftenjagter (Fig. 18, spørgsmål 4). Omkring halvdelen af jægerne foretrak heller ikke en ordning med flere morgenjagter frem for aftenjagter (Fig. 18, spørgsmål 5).

Figur 18. Hyppighedsfordeling af jægerne svar med hensyn til om de ville foretrække en ordning, hvor der kun var aftenjagter og altså ingen morgenjagter, henholdsvis, om de ville foretrække en ordning med flere morgenjagter frem for aftenjagter.

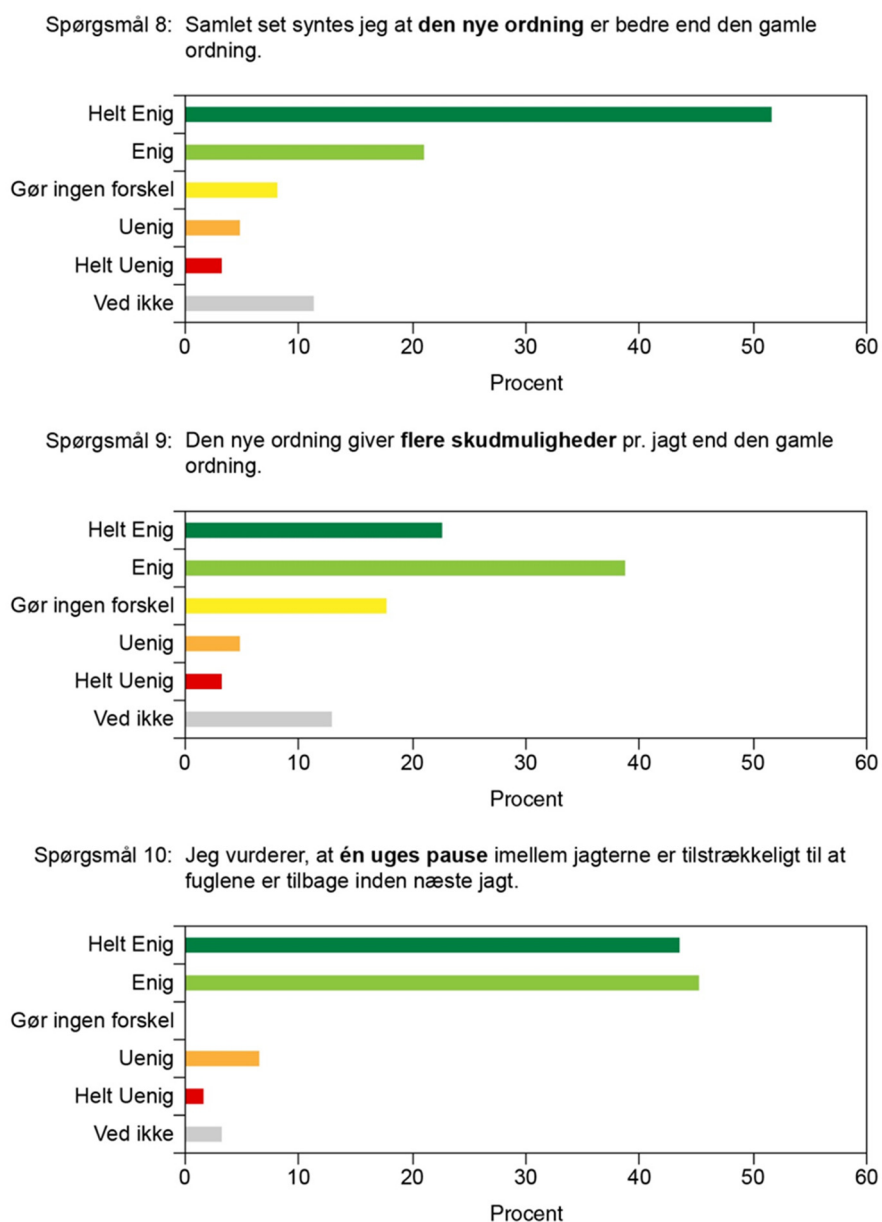
Kun 13 % af jægerne mente, at det var en stor ulempe, at man var mange jægere ude på samme tid (Fig. 19, spørgsmål 6). Til gengæld mente størsteparten af jægerne (60 %), at det ville være en stor ulempe, hvis skud først måtte afgives fra ½ time før solnedgang og ikke fra 1½ time før solnedgang, som det er tilfældet (Fig. 19, spørgsmål 7).

Figur 19. Hyppighedsfordeling af jægerne svar med hensyn til, om de oplever det som en stor ulempe, at de er flere jægere ude på samme tid på et begrænset areal henholdsvis, om det ville være en ulempe, hvis skud først måtte afgives fra ½ time før solnedgang og ikke fra 1½ time før solnedgang.

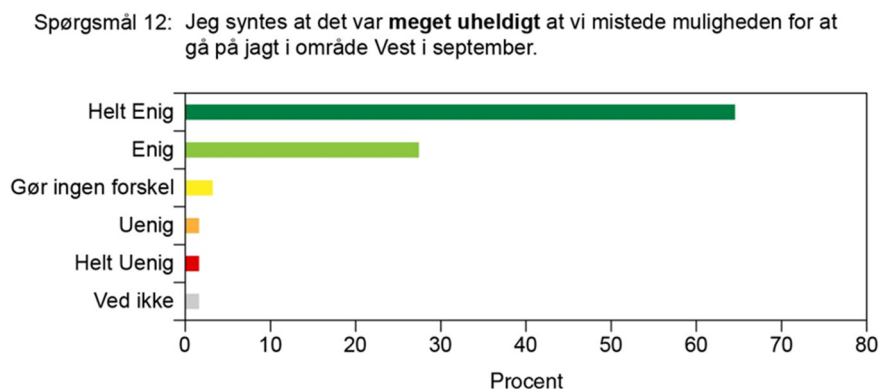
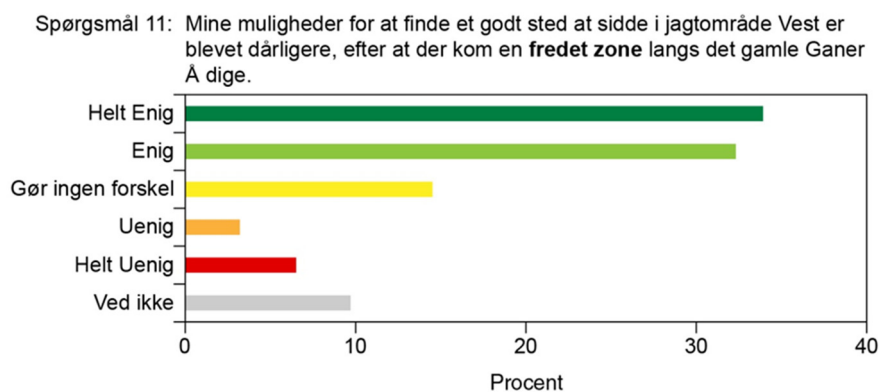
Jægerne syntes generelt bedre om den nuværende jagtordning (Fig. 20, spørgsmål 8). Tre femtedele af jægerne mente, at den nye ordning gav flere skudmuligheder pr. jagt (Fig. 20, spørgsmål 9). Desuden mente hovedparten (89 %) af jægerne, at en uges pause mellem jagterne var tilstrækkeligt til, at fuglene var tilbage inden den næste jagt (Fig. 20, spørgsmål 10).

Figur 20. Hyppighedsfordeling af jægernes svar med hensyn til, om jægeren samlet set oplever a) at den nuværende ordning er bedre end den tidligere ordning, b) at den nuværende ordning giver flere skudmuligheder pr. jagt, og c) at én uges pause imellem jagterne er tilstrækkeligt til, at fuglene er tilbage inden næste jagt.

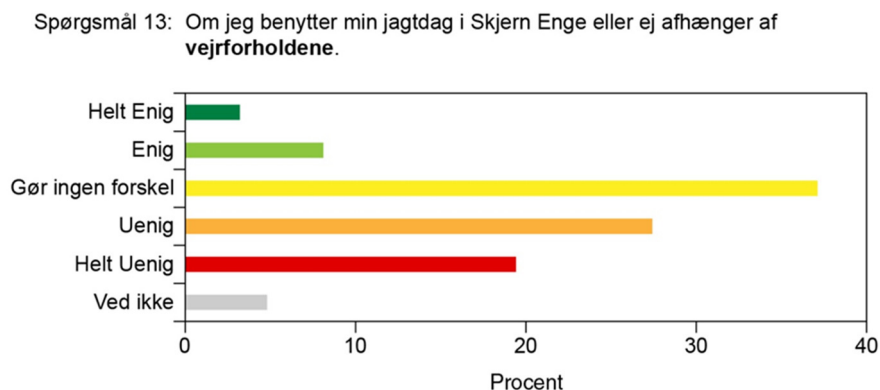
To tredjedele af jægerne mente, at deres muligheder for at finde et godt sted at sidde i Jagtområde Vest blev dårligere, efter at den fredede zone langs Garner Å-diget blev indført (Fig. 21, spørgsmål 11). Desuden var de fleste af jægerne (92 %) utilfredse med at de mistede muligheden for at gå på jagt i Jagtområde Vest i september (Fig. 21, spørgsmål 12).

Figur 21. Hyppighedsfordeling af jægerne svar med hensyn til om den enkelte jæger oplevede a) at mulighederne for at finde et godt sted at sidde i Jagtområde Vest blev dårligere, da der med den nye ordning blev indført en fredet zone langs en del af det gamle Ganer Å-dige, og b) at det var meget uheldigt, at den nye ordning resulterede i lukning af jagen i september i Jagtområde Vest.

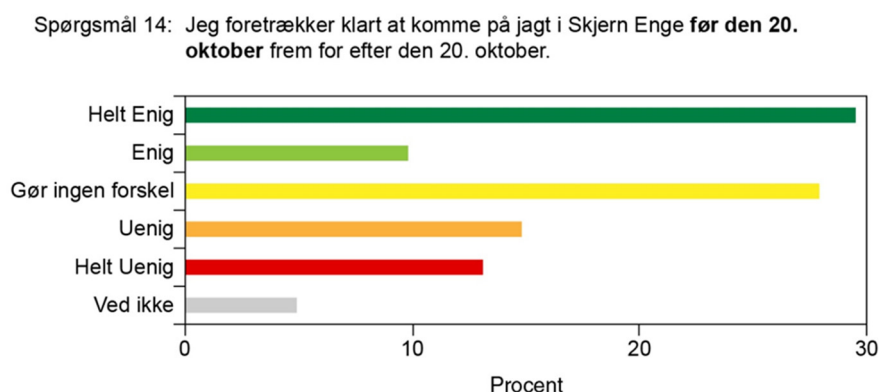
Om jægerne benyttede deres jagtdag i Skjern Enge var ikke afhængig af vejrforholdene for ca. halvdelen af jægerne og for to femtedele varierede det (Fig. 22).

Figur 22. Hyppighedsfordeling af jægerne svar med hensyn til, hvorvidt beslutningen om at gå på jagt eller ej afhænger af vejret på de dage, hvor han/hun har muligheden for at gå på jagt i Skjern Enge.

Hvornår jægerne foretrak at gå på jagt var nogenlunde ligeligt fordelt: En tredjedel foretrak at komme på jagt før den 20. oktober, en tredjedel foretrak at gå på jagt efter den 20. oktober, og en tredjedel havde ikke nogen præference (Fig. 23).

Figur 23. Hyppighedsfordeling af jægerenes svar med hensyn til, om jægeren foretrækker at komme på jagt i Skjern Enge før den 20. oktober frem for efter den 20. oktober.

5.4 Diskussion

Samlet set var der god tilfredshed med den nuværende jagtordning, som de fleste mente var en forbedring i forhold til den gamle ordning. Dog mente størsteparten, at det gav dårligere jagtbetingelser, at man ikke længere måtte sidde langs Ganer Å-diget, og at man ikke længere måtte gå på jagt i Jagtområde Vest i september.

Spørgeskemaundersøgelsen gav ikke bud på oplagte muligheder for ændringer af jagtordningerne, som kunne give bedre jagtmuligheder uden at gå ud over forholdene for vandfuglene.

Da de to ordninger for jagt i Skjern Enge blev sammenlignet mht., hvordan fuglenes antal og valg af opholdsområde blev påvirket, blev det sandsynliggjort, at fuglenes udnyttelse af Skjern Enge blev mindre negativt påvirket under den nuværende ordning for jagt end under den tidligere ordning (Bregnballe m.fl. 2018).

Foto 11. På aftenjagterne måtte jægerne afgive skud fra 1½ før til 1½ time efter solnedgang. Foto: Niels Dahlin Lisborg.

6 Konklusioner

De væsentligste konklusioner er:

- Naturgenopretningen og administrationen af bekendtgørelsen for den rekreative brug af Skjern Enge har sikret, at 120 lokale jægere har haft muligheder for at drive jagt i et attraktivt vådområde. Så hvad angår jagt, er Skjern Å-lovens målsætning indfriet.
- Jagtudbyttet på statens arealer i Skjern Enge har i de fleste sæsoner omfattet 2.000-2.500 stykker fuglevildt altovervejende andefugle.
- Jagtudbyttet var størst i jagtområdet vest for Skjern-Tarm og mindst i det østligste af de tre jagtområder.
- Omkring 90 % af udbyttet har været ænder, og for de fleste arter af svømmeænder har udbyttet svaret til 1-3 % af det samlede udbytte af arten i Danmark.
- Selvom udbyttet svingede fra år til år, var der gennem de godt 15 år en stigning i udbyttet af gæs, pibeand, spidsand og skeand. For nogle af disse arter, var stigningen muligvis i mindre omfang et resultat af, at man skiftede til en ny jagtordning.
- For gråand faldt udbyttet. Faldet var i første omgang en effekt af, at den jagtordning, der blev indført i 2007, førte til en lukning af september-jagten i det bedste af de tre jagtområder. På længere sigt har det generelle fald i antallet af gråænder i Skjern Enge bidraget til den vedvarende nedgang i udbyttet af gråænder.
- De fleste jægere mente, at det var en forbedring at skifte fra en ordning med tre dages jagt efterfulgt af 2½ uges pause til den nuværende ordning, hvor jagt udøves én dag om ugen.
- Den ny jagtordning betød, at jægerne mistede september-jagten i det bedste jagtområde, og de mistede også muligheden for at sidde nær det gamle Ganer Å-dige under jagterne. Jægerne gav udtryk for, at disse to ændringer havde resulteret i dårligere jagtbetingelser.

7 Referencer

Andersen, J.M., Jessen, K., Larsen, B.B., Bundgaard, P., Glüsing, H., Illum, T., Hansen, L.B., Damgaard, O., Koed, A., Baktoft, H., Jensen, J.H., Linnemann, M., Ovesen, N.B., Svendsen, L.M., Bregnballe, T., Skriver, J., Battrup-Pedersen, A., Pedersen, M.L., Madsen, A.B., Amstrup, O. & Bak, M. 2005. Restaurering af Skjern Å. – Faglig rapport fra Danmarks Miljøundersøgelser, nr. 531, 94 s.

Asferg, T., Clausen, P., Christensen, T.K., Bregnballe, T., Clausen, K.K., Elmeros, M., Fox, A.D., Haugaard, L., Holm, T.E., Laursen, K., Madsen, A.B., Madsen, J., Nielsen, R.D., Sunde, P. & Therkildsen, O.R. 2016. Vildtbestande og jagttider I Danmark: Det biologiske grundlag for jagttidsrevisionen 2018. – Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 195. 140 s.

Bregnballe, T., Rasmussen, P.A.F., Laursen, K., Kortegaard, J. & Hounisen, J.P. 2001. Regulering af jagt på vandfugle i kystzonen: Forsøg med døgnregulering i Østvendssyssel. – Faglig rapport fra DMU, nr. 363, 106 s.

Bregnballe, T. & Madsen, J. 2004. Tools in waterfowl reserve management: effects of intermittent hunting adjacent to a shooting-free core area. – *Wildlife Biology* 10: 261-268.

Bregnballe, T., Madsen, J. & Rasmussen, P.A.F. 2004. Effects of temporal and spatial hunting control in waterbird reserves. – *Biological Conservation* 119: 93-104.

Bregnballe, T., Amstrup, O., Bak, M., Bøgebjerg, E. & Hounisen, J.P. 2005a. Vandfugle i Skjern Enge 2002-2004. Forekomst i træktiden og forsøg med reguleret jagt. – Arbejdsrapport fra Danmarks Miljøundersøgelser, nr. 218, 114 s.

Bregnballe, T., Hounisen, J.P. & Bøgebjerg, E. 2005b. Regulering af jagt på vandfugle i kystzonen: Forsøg med dato-regulering på Nyord. – Faglig rapport fra DMU, nr. 205, 68 s.

Bregnballe, T., Amstrup, O. & Bak, M. 2009. Responses of autumn staging waterbirds to wetland restoration and water levels in a Danish river delta. – *Wildfowl* 59: 143-157.

Bregnballe, T., Clausen, P., Amstrup, O., Bak, M., Pedersen, K.K. & Laursen, K. 2014. Udviklingen i forekomsten af trækkende vandfugle i Skjern Enge i efterårene 2002-2011. – Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 130. 62 s

Bregnballe, T., Kristensen, C., Sunde, P. & Clausen, K.K. 2018. Effekter af jagt på vandfugle i Skjern Enge. En sammenligning af to modeller for jagtregulering. – Videnskabelig rapport fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi nr. 251, 52 s.

Bregnballe, T., Clausen, P. & Fox, A.D. 2019. Responses of autumn-staging ducks and Coot *Fulica atra* to the Skjern River Valley wetland restoration project. – *Wildfowl* 69: 28-44.

Christensen, T.K. & Hounisen, J.P. 2014. Managing hunted populations through sex-specific season lengths: a case of the Common Eider in the Baltic-Wadden Sea flyway population. – *European Journal of Wildlife Research* 60: 717-726.

Fox, A.D. & Christensen, T.K. 2018. Could falling female sex ratios among first-winter northwest European duck populations contribute to skewed adult sex ratios and overall population declines? – *Ibis* 160: 929-935.

Jakobsen, B. 1988. Skumringsjagten på Skallingen. – I: Meltofte, H. (red.); *Naturpejlinger*. – Skov- og Naturstyrelsen, Miljøministeriet, side 162-166.

Meltofte, H. 1994. Registrering af jagten på Værnengene 1928-1990. – *Dansk Ornitologisk Forenings Tidsskrift* 88: 23-32.

Miljø- og Energiministeriet 2001. Bekendtgørelse om offentlighedens adgang til og den rekreative udnyttelse af Skjern Å Naturprojekt. BEK nr. 633 af 25/05/2001 – Miljø- og Energiministeriet.

Miljø- og Energiministeriet 2006. Bekendtgørelse om offentlighedens adgang og rekreative brug af Naturområdet Skjern Enge. BEK nr. 1688 af 14/12/2006 – Miljø- og Energiministeriet.

Miljøstyrelsen 2018. Oversigt over nye Natura 2000-, Habitat- og Fuglebeskyttelsesområder. – Notat fra Miljøstyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet.

Naturstyrelsen 2015. Bekendtgørelse af lov om Skjern Å Naturprojekt. LBK nr. 1532 af 10/12/2015 – Miljø- og Fødevareministeriet.

Noer, H., Søndergaard, M. & Jørgensen, T.B. 2008. Udsætning af gråænder i Danmark og påvirkning af søers fosforindhold. *Danmarks Miljøundersøgelser*, Aarhus Universitet. 44 s. – Faglig rapport fra DMU nr. 687. <http://www.dmu.dk/Pub/FR687.pdf>

JAGT PÅ VANDFUGLE I SKJERN ENGE 2002-2019

Jagtudøvelse, jagtudbytte og holdninger til jagtordninger

Siden naturgenopretningen af Skjern Å blev afsluttet i 2002, har 150 jægere årligt kunnet udøve jagt i tre jagtområder i Skjern Enge dækkende knap halvdelen af de statsejede arealer. Omkring 2.000-2.500 vandfugle, især svømmecænder, er årligt blevet nedlagt. Jægerne var tilfredse med, at man i 2007 skiftede fra en ordning med jagt 3 dage i træk efterfulgt af 2½ uges pause til en ordning med jagt én gang om ugen efterfulgt af en pause på kun en uge. Med den nye ordning blev jagtstart i det bedste af de tre jagtområder imidlertid også udskudt med en måned, og det betød forringede jagtmuligheder, hvilket bl.a. afspejlede sig i en nedgang i udbyttet af gråcænder. Hen over de indtil videre 18 år, som ordningerne for jagt har fungeret, steg udbyttet for gæs, pibeand, spidsand og skeand. Det konkluderes, at Skjern Å-lovens målsætning er indfriet mht. at sikre lokale jægere muligheder for at drive jagt på cænder og gæs i dele af det naturgenoprettede vådområde.